

BREEK UIT
JE BUBBEL

DE KRACHT VAN ZACHT

Wat als
**cultuur en
welzijn**
aandacht vragen
voor een meer
zorgzame
maatschappij?

VERRUIM JE BLIK

#CULTUURVERBINDT

VERLEG DE
GRENZEN

“

Eindelijk wordt de vraag gesteld. Naar verbinding in structuren. Naar het naar buiten komen en naar binnen laten komen. Naar het (laten) rijmen van welzijn en cultuur.

Kaat Hermans
signaalwerker stad Gent

Hoe krik je de

SOCIALE IMPACT

van je organisatie op?

KAN

theater monden voeden? Voorziet poëzie een bed voor de nacht? Gaat cultuur armoede tegen? Lost muziek het verlies van een geliefde op?

Als we Kaat Hermans (p.6) mogen geloven – en dat doen we – kan een Van Eyck-tentoonstelling een zwaar verslaafde opfleuren. Theater maakt de reus in de mens wakker. Erfgoed kan de gezondheid bevorderen. Schilderkunst kan helen en verbinden.

“Zonder dans had ik dit verhaal niet kunnen vertellen”, bekent Evelyne op pagina 44.

Cultuur kan zuurstof zijn.
Cultuur kan iemand een plek in de samenleving geven.

Maar dan moet je – als professional in de cultuursector – de dingen soms wat anders aanpakken. Je hand reiken naar die *andere* sector. Podiumkunsten programmeren, niet *voor* maar *door* jongeren. Maak van je bibliotheek, een plek voor *levende* verhalen.

Werk je in de zorg? Nodig eens een designer uit. Die werpt een *andere* blik op zorgtaken. Misschien krijgen ze wel een creatieve make-over. Ook textiel brengt mensen samen. Een borduursel kan troosten.

Zet je stappen om een *ander* publiek te bereiken? Wel. Zet een grote stap. In de wereld.

Weg van wollige discours.
Weg van de ivoren toren.
Weg van het ego.
Weg van mooie praatjes.

Durf op een bankje te gaan zitten en luister. Naar mensen. Samen. Daar gaat het om. Om de dingen samen te doen. Durf tijd te nemen.

Doe. Nu. Ga op de barricades staan.

Waarom deze publicatie? Waarom deze verhalen, opinies, *good practices*?

Zodat je weet dat het kan. Zodat je leest hoe het kan. Zodat je durft en die stap zet.

Philsan Osman – co-auteur van ‘Voor wie willen we zorgen? Ecofeminisme als inspiratiebron’ – verwoordde het treffend:

“We hebben nood aan een nieuwe logica, een logica die elke persoon beschouwt als onderdeel van een web van relaties. Waarbinnen we voor elkaar zorgen en zo kunnen floreren.”

Wij willen de schop onder de kont zijn. Want impact en verandering, dat zit niet in die hokjes. Wel in de verbinding. Van cultuur en welzijn. Bijvoorbeeld.

Krik de sociale impact van je (culturele) werking op.

Wij strooien de kruimels uit...

Het team van OP/TIL

Leer ons kennen.
Of leer ons nog
beter kennen.

Wat als we over het
muurtje kijken? Welke
culturele en zorgzame
projecten verleggen
grenzen? En hoe doen ze
dat? Enkele portretten.

Cultuur en welzijn of zorg,
een goeie match? Krijg lessen
en inzichten uit de praktijk.
In vijf dubbelinterviews.

OVER OP/TIL

- 52** Til je cultureel project op
- 56** Veroorzaak mee OP/HEF
- 64** Stap mee in ons netwerk
- 73** Contacteer OP/TIL

DE CONCRETE BLIK

- 32** Outreachlab linkt zorg en erfgoed
- 36** Detentieradio brengt de buitenwereld binnen
- 48** Theaterproject 'Project V' biedt kwetsbare kinderen en jongeren fijne vakantie-ervaringen
- 54** Het Mechelse cultuurcafé, een plek voor gesprek en artistieke prikkels
- 58** De levende bibliotheek: een safer space voor actuele verhalen
- 60** Kleinkijkacademie geeft zorgtaken een creatieve make-over

DE BLIK IN DE SPIEGEL

- 9** Consouling Sounds, wanneer een platenlabel en een ziekenfonds de handen in elkaar slaan
- 13** Homelands, kunst als excuus voor meer begrip
- 26** Kweikersparade, burgerbeweging en erfgoeddienst organiseren samen feestelijke stoet
- 40** Textielplatform DOEK, zorgzaam omgaan met elkaar
- 68** Drempels bij cultuur voor mensen in armoede

INHOUD

Wat als cultuur en welzijn naar elkaar toegroeien? Wat hebben ze elkaar te bieden. 4 ervaren blikken delen hun inzichten.

Duoportretten van optillende samenwerkingen

We vullen de toekomst in, met twee droombeelden

DE ERVAREN BLIK

- 6** Cultuur is een basisbehoefte
- 18** Net dan kan je iets doen, als je buiten de impliciete logica van een organisatie valt
- 30** Inclusie gaat over meer dan een regenboogzebrapad
- 38** Ontmoeting is een mooi woord. Ont-moeten: het moet dus niet

DE ANDERE HELFT

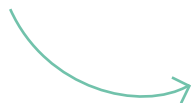
- 4** Anakin Timmermans & Tim Stevens
- 16** Annick Verhaert & Pier De Kock
- 17** Leen Theberath & Ingrid Dullens
- 25** Jean-Luc Detaevernier & Bart Vandevijvere
- 34** Pascale Franck & Joris Herweyers
- 71** Marc Dumont & Elga Pollet

DE VISIONAIRE BLIK

- 22** Over een zoektocht naar de onzichtbaren
- 44** Podiumkunst versterkt de veerkracht, maar kan dat niet alleen

OPTILLENDE TIPS

Deze tips zetten je op weg naar verbindende samenwerkingen.

- 5** Wat als cultuur en welzijn meer zorg dragen voor elkaar?
- 35** Wat als we elkaar beter leren kennen?
- 50** Wat als je (nieuwe) doelgroepen wil bereiken?
- 62** Wat als we samen werken aan een meer zorgzame maatschappij?

**DE
ANDERE
HELFT**

**TIM
STEVENS**
van Together
we stand
&
**ANAKIN
TIMMERMANS**

Ontdek meer
portretten
op Instagram
[@cultuuroptil](https://www.instagram.com/cultuuroptil)

Wat als cultuur en welzijn meer zorg dragen voor elkaar?

Hoe kunnen cultuur en welzijn elkaar optillen? Waar zit de kracht van zacht, en de kracht van cultuur? Enkele citaten.

1

“Wederkerigheid werkt. Je leert op een andere manier kijken, wordt geconfronteerd met je vooronderstellingen, die vaak niet kloppen.”

Lina Lauwens
publiekswerver
ARSENAAL/LAZARUS

“Op twee maanden hebben we bij deelnemers bereikt waar wij twee jaar over doen. Er is meer vooruitgang doordat het een andere methode en een andere context is.”

Liesbeth Moesen
van vzw Huize Sint-Augustinus,
over Project V

2

3

“Gezondheid is meer dan de afwezigheid van ziekte. En sociale contacten, cultuur en dus erfgoed leveren een bijdrage aan de positieve gezondheid van mensen.”

Liesa Rutsaert
Huis van Alijn

4

“Alle dingen die je dagelijks gebruikt in zo’n woning kan je op een andere manier gebruiken. Dat kost op zich niet meer tijd. Je transformeert dagelijkse zorg tot culturele activiteiten. Zo wordt je werk leuker en beleeft de bewoner meer plezier.”

Sjaak Langenberg en Rosé de Beer
Kleinkijkacademie

5

“Er zit een reus in elke mens. Kunst en cultuur kunnen die reus wakker maken.”

uit: Optillende ingrediënten,
OP/HEF

“CULTUUR IS EEN

Op een late zomerdag in augustus maakt Kaat Hermans tijd voor ons. Later die dag moet ze nog even aan Straatwijs werken, de straatkrant van Gent. De krant geeft de mens op straat een gezicht. Kaat kent die gezichten maar al te goed, ze werkte vier jaar als straathoekwerker in Gent. Ze spreekt dan ook over ‘onze gasten’, haar mensen die ze niet zozeer een stem, wel een forum wil geven. Ook in haar huidige job als signaalwerker voor de stad Gent.

Wie heeft cultuur nodig?

H

oe belangrijk is cultuur voor mensen wiens basisbehoeften amper ingevuld zijn? Kaat Hermans bekijkt cultuur door de bril van mensen die zich niet meteen verbonden voelen met cultuur met de grote C.

“In het Gentse wordt wel aan veel basisbehoeften voldaan. Er is nachtopvang, al is die niet altijd toegankelijk. Er zijn nachtpatrouilles die nagaan of iedereen een slaapplek heeft of ze iets anders nodig hebben. Qua voedselvoorziening zijn er voedselpunten. Maar eigenlijk is cultuur ook een basisbehoefte.”

“Armoede heeft niet alleen te maken met basisbehoeften die niet ingevuld zijn. Armoede is ook: geen sociaal netwerk meer hebben. Vereenzamen omdat je geen geld hebt, omdat je je te beschaamd voelt, omdat je achterop hinkt bij alles wat er gezegd en bekeken wordt. Cultuur of ontspanning is het eerste waarop je bespaart. Tegelijkertijd is cultuur ook een onderdeel van hoe je jezelf opbouwt als mens.”

“Als sociaal werkers moeten we meer de reflex maken: wat zit er onder de nood aan basisbehoeften? Kleine culturele insteken kunnen heel betekenisvol zijn. Ik denk aan een straathoekwerker die met een gast naar de Van Eyck-tentoonstelling ging. Een man waar het niet goed mee gaat, die kampt met een zware verslaving. Bij die tentoonstelling leefde hij volledig op, hij vertelde honderduit. Zijn basisbehoeften waren op dat moment niet per se ingevuld, maar toch fleurde hij op. Zalig toch?”

Maak tijd voor mij

Cultuurwerkers en sociale werkers delen alvast iets: ze hebben weinig tijd om mensen te laten groeien. Te weinig tijd voor een goed gesprek.

Kaat “Als je in cultuur met kwetsbare groepen werkt, dan kan je niet casten op basis van wat jij voor ogen hebt. Je moet ervan uitgaan: dit vlees hebben we in de kuip en de rest laten we groeien. Je moet niet op voorhand bedenken: we hebben een vrouwelijke

BASISBEHOEFTE”

acteur nodig met dit soort profiel. Je kan beter uitgaan van het potentieel dat er is op dat moment. Dat is het mooie aan straathoekwerk, dat je tijd krijgt voor mensen, dat je op hun tempo kan werken. Ook als iemand tien jaar verslaafd is, sta jij nog altijd aan zijn zijde. Er is geen script voor begeleiding, je groeit mee met de mens naast je.”

“We zijn heel snel in het invullen voor iemand anders: dat zal die niet willen, dat zal die niet kunnen. Dat is zowel bij cultuur als bij welzijn het geval. Mensen zijn echt wel in staat om aan te geven wat ze durven en niet durven. Toch als je ze wil leren kennen. Als je gewoon op een bankje gaat zitten, merk je hoe snel mensen hun verhaal vertellen. Je schrikt ervan hoe snel zo’n gesprek kan ontstaan. En eigenlijk is dat niet zo gek, we zijn allemaal op zoek naar verbinding, rust, vertrouwen, dat kan evengoed in een gesprek met een wildvreemde zijn. Cultuurwerkers hoeven geen sociaal werkers te zijn, om zo een gesprek aan te gaan.”

“Als ik bedenken waar ik het verschil kon maken als sociaal werker, dan gaat het heel vaak over iets dat de tijd heeft gehad om te rijpen. De gejaagdheid zit in alle onderdelen van de maatschappij. Mensen die niet meekunnen, worden dan als kwetsbaar en moeilijk hanteerbaar gelabeld. Terwijl de moeilijk bereikbare groepen waarmee wij aan de slag gaan ondersteuning nodig hebben. Die ondersteuning is vaak voorwaardelijk. Als je nuchter bent, als je die papieren in orde brengt, als je op dat uur naar daar komt, dan pas gaan we je helpen. Als er nu gewoon iemand de tijd had genomen om te luisteren. Je loopt dan wel een langer traject, maar je zou doorheen dit traject mensen beter kunnen vasthouden. Dan zit je niet in overleggen met tien sociaal werkers die elk een ander facet van een mens opvolgen.”

Hoe kunnen we welzijn en cultuur sterker verbinden?

Kaat “De toekomst van cultuur en welzijn zou een beetje moeten zijn zoals de Dixi-toiletten. Nu is iedereen vol van genderneutrale toiletten.

Maar Dixi-toiletten waren altijd al unisex. Ook in de cultuurwereld zou het vanzelfsprekend moeten zijn om diverse doelgroepen te betrekken en samen te werken met de welzijnssector. Ik pleit niet voor eenheidsworst, maar ik hoop dat we voorbij de *verbijzondering* kunnen geraken. Dat werken met bijvoorbeeld mensen met een beperking geen toeters en bellen meer nodig heeft. Het feit dat we die kwetsbare doelgroepen definiëren, is op zich ook al vreemd. Je kan van alle groepen een kwetsbare doelgroep maken. Iedereen is wel op een bepaalde manier een kwetsbare doelgroep.”

“Tegelijkertijd is het evenwicht zoeken tussen normaliseren en rekening houden met het bijzondere van mensen. Zo zijn er de Gantoise planttrekkers, de voetbalgroep van dak- en thuisloze mensen. Het is schipperen tussen een normaal sportaanbod organiseren en wat je van mensen kan verwachten. Verwacht je dat ze op tijd komen, op elke training aanwezig zijn? Wil je dat ze nuchter toekomen op training, wil je dat ze altijd de juiste tenue dragen... ? Wat mensen vragen, is hen te zien als een doorsnee deelnemer. Maar ook oog te hebben voor hun realiteit. De subtiliteit om daar mee om te gaan, zowel in welzijn en cultuur, moet aanwezig zijn. Je moet dit niet altijd expliciet benoemen, je kan bijvoorbeeld ook voor iedereen een verse tenue meenemen.”

“Cultuurhuizen zijn zich ook meer en meer bewust van hun verbindende functie. Dat geeft hen de goesting om met meer verschillende mensen het gesprek aan te gaan. Tine, De publiekswerker van VIERNULVIER (het vroegere Vooruit) of Guus van Bij’ De Vieze Gasten, die hebben ook die sociale insteek. Die doen meer dan ‘programmeren’: ze kijken naar mensen als mensen, en niet enkel als bezoeker of toeschouwer. VIERNULVIER heeft dat expliciet uitgesproken: ‘We willen terug een huis worden voor iedereen’. Ook in Oostende, in CC De Grote Post, heeft de publiekswerker nauw contact met de straathoekwerkers. Die gaat babbelen met de gasten op de trap van De Grote Post.” /

Kaat Hermans

Kaat Hermans rondde haar criminologie-studies af en startte in de sociale sector. Na werk in de jeugdzorg, nachtopvang en Project Leegstand in Gent was de toon gezet. Ze was klaar voor de stap die ze al jaren wou zetten: ze begon als straathoekwerker in Gent-Centrum.

Door haar passie voor structureel werk, vervelde ze tot signaalwerker binnen dezelfde dienst, bij Stad Gent. Ze werkt met haar gasten, collega’s en het beleid. Een zeer interessante en uitdagende spreadstand. Ze ondersteunt ook Straatwijs, de Gentse straatkrant en Straatpraat, podcasts met verhalen van collega’s en gasten. Ze schrijft regelmatig als columnist voor Sociaal.Net.

“

De zorg is momenteel sterk geprofessionaliseerd en geïnstitutionaliseerd. Maar voor mij mag er sterker ingezet worden op de informele zorg voor elkaar. Zeker bij thema's die taboe zijn of die onwennig zijn.

**Kathleen
Roskams**
Lost & Co

“Mensen verbinden, dat is bij uitstek waar de culturele sector in uitblinkt”

CONSOULING SOUNDS

Nele Buys is samen met haar man oprichtster van platenlabel Consouling Sounds. Een label dat meer is dan een label. Zo stond het achter de organisatie van stadsfestival 24 Hours of Deep Listening (24HDL), een project op het raakvlak van muziek, welzijn en nieuwe technologie.

N

ele kreeg daarbij hulp van CM, in de persoon van Steven De Groote. Steven is netwerkcoördinator in de Vlaamse Ardennen en ondersteunt daar mensen die in hun buurt iets willen doen rond gezondheid.

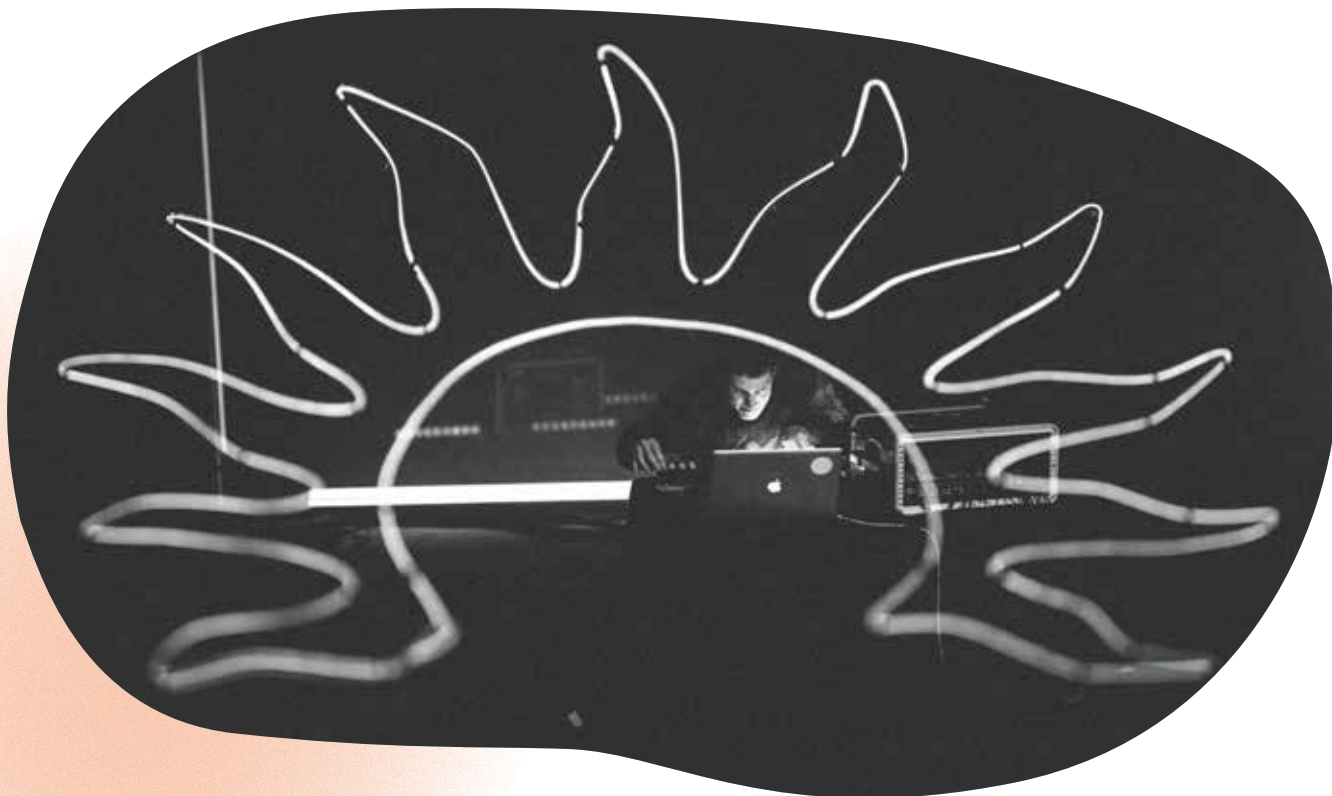
HOE HET BEGON

Nele “Ik was ooit aan het zeuren tegen mijn man dat wij alleen maar muziek uitgeven. Plaatjes maken en verkopen. Daar moest toch meer mee te doen zijn? Hij antwoordde toen dat je niet mag vergeten dat die plaatjes uitgeven en wereldwijd verdelen voor heel wat mensen enorm veel betekent, dat onze muziek mensen verbindt.”

“Zijn repliek deed me denken: kunnen we niet nóg meer doen voor die mensen? Ik besloot om van mensen verbinden onze maatschappelijke missie te maken. Omdat dat nogal ruim is, gaven we er een duidelijk accent aan: bijdragen tot het mentale welzijn.”

“Dat accent bloeit ook voort uit de muziek die we uitbrengen (vooral in het post-, doom- en ambient-genre, red.) en welke mensen dat aantrekt: ‘introspectievelingen’ die zich vaak bezighouden met het innerlijke.”

“We zijn dan gaan nadenken over hoe we met het thema van mentaal welzijn konden werken en kwamen tot enkele concrete projecten: residenties voor artiesten, 2 podcastreeksen en een eigen festival: 24 Hours of Deep Listening.”

CONSOULING SOUNDS ZKT. WELZIJNSPARTNER

Nele “Al van in het begin wilde ik met CM samenwerken. Dat heeft grotendeels te maken met Steven zelf: hij is een muzikfan en komt regelmatig bij ons over de vloer. Zo kwam het dat ik op een zonnige dag tegen hem zei: zeg, zou het niet fijn zijn om de koppen bij elkaar te steken?”

Steven “Toen Nele me vertelde dat ze de link wilde maken met de welzijnssector, begonnen bij mij de *molenkes* te draaien. Haar voorstel overviel me wel, dus ik moest er even over nadenken. Ik nam het mee naar CM, waar we al snel tot de conclusie kwamen dat we wilden meedoen.”

“Als je terugkijkt naar hoe CM ontstaan is, dan gaat dat over een aantal mensen die vanuit een bepaalde bekommernis elke week enkele centen opzijschoven, waaruit dan het systeem van sociale zekerheid is gegroeid. Veel mensen kennen ons nu ook als ziekenfonds. Terwijl onze organisatie de laatste jaren vooral een gezondheidsfonds is. Dat is een volledig andere insteek, die inhoudt dat je bezig bent met sociale thema's, zoekt naar volk dat zich wil verbinden rond bepaalde thema's en stappen zet om mensen te ondersteunen zodat ze zelf aan de slag kunnen. Het idee van Nele sloot helemaal aan op die andere insteek.”

MEE DENKEN EN MEE VERSPREIDEN

Nele “Hoe CM Consouling Sounds ondersteunt? Op verschillende manieren. Ze denken bijvoorbeeld inhoudelijk mee over onze podcasts. Of ze geven tips over wie er kan meedoen aan de debatten tijdens 24HDL. We checken ook of we samen activiteiten kunnen organiseren, waarvoor CM dan op zoek gaat naar een lesgever.”

“Daarnaast kunnen we soms rekenen op sponsoring, zoals vorig jaar de hoofdprijs voor een wedstrijd, en op kleiner materiaal zoals oordoppen. Plus: als wij iets doen, verspreiden zij dat vaak via hun communicatiekanalen.”

WEES JE BEWUST VAN JE STERKTES

Nele “Het werk van culturele organisaties staat in functie van mensen verbinden. Maar velen van ons zijn dat zo gewend dat we vergeten dat zo iets niet evident is in andere sectoren. Die sterkte is onze kracht als culturele organisatie, en iets dat we kunnen en moeten uitspelen. Om zo partnerverbanden op te bouwen die ons sterker maken.”

“De zorg heeft haar handen vol. Wees als culturele organisatie dus geduldig. Geef het niet op als dat eerste gesprek op een koude steen valt.” **Nele Buys**

GEEF HET TIJD

Nele “Een samenwerking opzetten gaat niet altijd snel. Het is niet omdat jij als culturele organisatie denkt, ‘wij hebben een idee dus doe met ons mee’, dat je zomaar iets in gang kan zetten. De mensen in de welzijnssector hebben hun eigen programma en zijn vaak bedolven onder het werk.”

“Geef het daarom tijd. Aanvaard dat een eerste gesprek niet altijd tot iets leidt. En hou die contacten warm. Natuurlijk komt er ook wel wat geluk bij kijken.”

Steven “Geesten moeten rijpen. Dat is zo in elke organisatie, omdat iedereen vooral met zichzelf bezig is. Wij proberen dat nu te doorprikken, door over de grenzen van de eigen organisatie én sector te kijken en te zien waar we anderen kunnen vinden.”

GROEI DOOR SAMENWERKING

Steven “Wat ik nog zou meegeven als tip: luister. Voor mij is samenwerking de nieuwe vorm van concurrentie, want het is daar waar je groei ervaart – als organisatie én samenleving.”

“Kijk ook over het *muurke*. En als het muurke tot bij jou komt – zoals Nele naar mij kwam – moet je durven meegaan.”

Nele “Helemaal akkoord. Ik zou ook nog zeggen: zoek een verbindende waarde. Dat is zoals bij solliciteren. Je gaat niet solliciteren zonder eerst te checken wat een organisatie precies doet.”

“Durf ook je eigen idee los te laten. Hang niet vast aan wat jij denkt dat waardevol is. Ja, dat kan een vertrekpunt zijn, op voorwaarde dat je het matcht met de noden van de andere partij.”

Steven “Alles is groei, uiteindelijk. Als je bij wijze van spreken tegen de muur loopt, is dat oké. Er is niets mis met falen. Er is wel iets mis met niets leren uit je falen. Bedenk daarom altijd wat je anders kan doen om te zorgen dat het de volgende keer wél lukt.” /

“

Ik ben ervan overtuigd
— en onderzoek toont
dat ook aan — dat
cultuurparticipatie
schoonheid en dus ook
gelukzaligheid brengt
in het leven. Komen
mensen in hun kracht te
staan, dan zullen ze ook
veel beter omgaan met
hun problemen.

**Eric
Nysmans**
Welzijnszorg Kempen

“We gebruiken kunst als excuus om onze verschillen te vergeten”

HOMELANDS

Wat betekent het voor jou om je thuis te voelen? Om ergens bij te horen? Bij een stad, gemeenschap, cultuur of seksualiteit – waar dan ook. Dat is de centrale vraag van Homelands, places of belonging.

PLACES OF BELONGING

H

omelands is een project waarin nieuwkomer-kunstenaars gekoppeld worden aan een medewerker van een lokale culturele instelling. Samen starten ze een cocreatief en artistiek proces van 4 tot 6 maanden met een lokale gemeenschapsgroep, zoals daklozen of jongeren.

Het creatieve brein achter de operatie is Sergio Roberto Gratteri. Hij kreeg in 2018 de vraag van de International Yehudi Menuhin Foundation (een organisatie die de rol van kunst in onze samenleving benadrukt en sociale inclusie promoot, red.) of hij geen project voor hen kon uitwerken.

Sergio Roberto: “Ik wist dat ik wilde werken met nieuwkomer-artisten. In België zijn we altijd redelijk verwelkomend geweest naar migranten toe, maar vaak denken we dat het genoeg is als we iemand een huis en een job geven. Terwijl dat voor kunstenaars, voor wie kunst hun *raison d'être* is, niet volstaat. Zonder hun kunst zullen zij nooit gelukkig zijn.”

“Dat bracht me bij Homelands: een project met als doel om artisten een positie in onze samenleving te geven als artiest.”

Frederico Araujo is zo'n nieuwkomer-kunstenaar. Hij studeerde af als acteur aan het UNIRIO in Brazilië en kwam initieel naar België voor een theaterproject. Langzaam groeide zijn liefde voor het land, tot hij wist: ik wil blijven. En dus begon hij de Masteropleiding Drama aan het RITCS (Koninklijk Instituut voor Theater, Cinema & Geluid), waarmee hij momenteel nog bezig is.

“Het gaat ons niet zozeer om de output, maar om het feit dat we samen iets maken, aan cocreatie doen. Omdat beide partijen daarbij afhankelijk worden van elkaar, vergeten ze wie er voor hen zit en wat hun verschillen zijn.” **Sergio Roberto Gratteri**

Dialogo via kunst

Sergio Roberto “Bij Homelands is kunst een excuus om samen te zijn. Om dialoog te creëren. Het gaat ons niet zozeer om de output, maar om het feit dat we samen iets maken, aan cocreatie doen. Omdat beide partijen daarbij afhankelijk worden van elkaar, vergeten ze wie er voor hen zit en wat hun verschillen zijn.”

“Op die manier doorbreken we de muren tussen culturen, verminderen we vooroordelen, en creëren we een kans om de ander te leren kennen als persoon – niet als nieuwkomer.”

Verschillend en verrijkend

Frederico werkt op twee projecten, met UCLL en Wolubilis. Normaal krijgt iedere artiest er één, maar omdat de groep bij UCLL te groot was voor de artiest die er oorspronkelijk aan was toegewezen, springt hij daar bij.

Frederico “De groepen zijn best wel verschillend: in Leuven gaat het eerder om jongeren met een diverse achtergrond, vaak niet uit België. Terwijl ik bij Wolubilis met Belgen van alle leeftijden werk. Ondanks die verschillen merk ik één constante: iedereen is warm en vriendelijk.”

Matchen op gevoel – met succes

Sergio Roberto “Er zijn verschillende manieren waarop we kunstenaars vinden. Zo hebben we contact met organisaties die werken met nieuwkomer-artiesten, zoals Globe Aroma. Maar ook onthaalbureaus – Atlas in Antwerpen en Bon in Brussel – en bepaalde asielcentra. Daarnaast kijk ik rond in mijn eigen netwerk. En er zijn ook altijd kunstenaars die uit zichzelf komen aankloppen.”

“Het matchen zelf gebeurt op basis van intuïtie, na enkele gesprekken met beide partijen. En tot nu draaide dat altijd goed uit. (lacht)”

Cocreatie als hoofdingrediënt

Eerder ging het al over cocreatie. Voor Sergio is die term het ‘hoofdwoord’ van Homelands.

Sergio Roberto “Cocreatie is zo krachtig omdat het verantwoordelijkheid geeft aan de mensen, en zo ook eigenwaarde. Ik zie het als een vorm van democratie, waarbij ieder groepslid de macht heeft om mee te beslissen, in plaats van enkel mee te doen. Iedereen krijgt het gevoel gehoord te worden en zo echt deel uit te maken van het project.”

Frederico “Wat ik fijn vind aan cocreatie, is dat ik niet alle antwoorden hoeft te hebben. Vanuit dat perspectief kan ik ruimte laten voor de mensen van mijn groep, naar hen luisteren en van hen ontvangen. Dat is zoveel relaxter dan te moeten faken dat ik alles zeker weet.”

Interculturele bemiddelaars

Sergio Roberto “Voor mij is een project geslaagd wanneer nieuwkomers en locals meer begrip hebben voor elkaar, ook al kenden ze elkaar 6 maanden geleden nog niet. Ik wil dat Frederico in de komende weken of maanden bijvoorbeeld naar de bakker gaat, en dat die mens hem herkent en zegt: ‘Oh, jij hebt gewerkt met mijn dochter. Zo tof!’.”

“Op termijn willen we tot een team van interculturele bemiddelaars komen. Momenteel wordt interculturele cocreatie nog te vaak geleid door dezelfde mensen: wit en van hier. Hoog tijd om daarvan een mix van culturen te maken, met ook voor nieuwkomer-kunstenaars een leiderschapsrol.”

Twijfel en vertrouwen

Of de heren tips hebben voor culturele instanties die een gelijkaardige interculturele samenwerking willen aangaan?

Frederico “Aanvaard dat je niet alles weet. Durf te twijfelen, wees open, luister naar de ander. En neem jezelf niet zo serieus: het is niet omdat je een docent of regisseur bent dat je alles weet en altijd het laatste woord moet hebben.”

Sergio Roberto “Ook vertrouwen is cruciaal. Ik moet jou vertrouwen, jij moet mij vertrouwen, en pas dan kunnen we samenwerken. Dan vallen de maskers af, dan kunnen we toegeven dat noch ik, noch jij alles weet.”

Frederico “Voor mij komt kwetsbaarheid vóór vertrouwen. Van in het begin eerlijk zijn met jezelf en de groep. Toegeven dat je elkaar nodig hebt: dát zorgt voor een safe space vol vertrouwen.”

Nooit uit medelijden

Frederico “Ik wil nog even benadrukken hoe belangrijk Homelands is voor ons, nieuwkomers. Wij krijgen niet alleen de kans om te werken, maar ook om iets te creëren, ons netwerk uit te breiden en onze kunst te tonen. Bovendien worden we daarvoor betaald.”

“Geld is voor mij zeker niet waarom ik doe wat ik doe. Maar een correcte vergoeding draagt ertoe bij dat ik me erkend voel als artiest. Dat heb ik niet wanneer ik uit medelijden of liefdadigheid enkele centen toegestopt krijg.”

Sergio Roberto “Handelen uit medelijden is het laatste wat we willen. Als je iemand een positie in onze maatschappij kunt, moet je die persoon ook waarderen. Als mens én als artiest, wat betekent dat je hen ook een deftig loon uitbetaalt.”

“In onze sector wordt er van artiesten vaak verwacht dat ze werken voor een habbekrats. Omdat er weinig budget is, hoor je dan. Maar dan denk ik: als je weinig budget hebt, doe het dan gewoon niet.” /

→ thehomelandsproject.com

**DE
ANDERE
HELFT**

**ANNICK
VERHAERT &
PIER DE KOCK**
van het sociaal-artistiek
theatergezelschap 'Het Hof
Van Savoaien' in Mechelen

Ontdek meer
portretten
op Instagram
[@cultuuroptil](https://www.instagram.com/cultuuroptil)

**LEEN
THEBERATH**
van vzw Katarsis
&
**INGRID
DULLENS**
van Mals Vlees

**DE
ANDERE
HELFT**

BOVENLOKAAL
CULTUURPROJECT

Ontdek meer
portretten
op Instagram
[@cultuuroptil](https://www.instagram.com/cultuuroptil)

“NET DAN KAN JE IETS DOEN,

als je buiten de impliciete logica van een organisatie valt”

Simon Allemeersch is theatermaker bij Lucinda Ra. Iemand die de rafelranden opzoekt, daar waar het schuurt, waar het niet meer vanzelfsprekend is. Op zoek naar nieuwe, andere vormen, en dus naar betekenis. We vroegen hem: Wat doe jij en waarom? En ook: Wat gebeurt er als je meeleeft met de mensen in een leefgroep in de psychiatrie, of met de bewoners in een sociaal woonblok in het Gentse?

Simon werkt ook aan een doctoraat aan de UGent, binnen de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek. Hij brengt op dit moment heel wat tijd door in Museum Dr. Guislain, en bij de burens van Psychiatrisch Centrum Dr. Guislain.

Op zoek naar de tussenruimte

“We hebben met Lucinda Ra in Fioretti gewerkt, de kinderafdeling van het Psychiatrisch Centrum Dr. Guislain. Dat staat heel ver af van het museum. Het museum en het psychiatrisch centrum zijn letterlijk elkaars burens, én toch kent het personeel elkaar niet. Daar proberen we iets aan te doen.”

“Wij onderzoeken de tussenruimte, waar die verschillende leefwerelden elkaar wél kunnen

ontmoeten, ook mentaal. Die mensen samen aan tafel krijgen, is al een hele verwezenlijking.”

Als de ethische commissie van de UGent akkoord gaat, start Simon terug met veldwerk. Bij de kinderafdeling Fioretti en de jongeren van De Steiger. Zij verhuizen binnenkort naar enkele ruimtes op de site van het ziekenhuis, net naast het museum.

“Je moet gewoon lang op een plek zijn. Ook na de openingsuren. Zo ontmoet je mensen, en leer je de échte verhalen kennen. Je doet de afwas, hangt wat rond in de keuken, vraagt hulp... Vaak nodigen directeurs je uit om in een vergadering je plan uit te leggen. Je doet dat, en dat gaat altijd goed. Maar dat is nooit voldoende. Want de kuisvrouw zit daar niet, of de technisch verantwoordelijke, of de man van achter de bar.”

“Als je als kunstenaar binnenvalt in een leefgroep, val je snel uit je rol. En die jongeren ook. Zij hebben plots geen hulpverlener voor zich. Zoals ze in Rabot altijd vroegen: ‘Zijt ge een hulpverlener, een sociaal werker dan, of werkt ge voor de stad? Of, als laatste check: Werkt ge voor de flikken?’ Als je op alles ‘nee’ zegt, weten ze niet meer hoe zich te gedragen. Mensen die lang in de hulpverlening zitten, ontwikkelen een rol, een soort van performance. En plots werkt dat niet meer.”

“Net dan kan je iets doen”, benadrukt Simon. “Net omdat je buiten de impliciete logica van een organisatie valt.”

Een sociaal experiment is sowieso een vormexperiment

Of Simon een sociaal bewogen kunstenaar is? “Ik ben eigenlijk niet zo sociaal”, zegt Simon al lachend. “Ik word eerder kriegelig als het theatermaken een soort dienstbetoon wordt aan de maatschappij of een ‘Kijk eens hoe goed ik voor de wereld ben’ omdat ik met die mensen samenwerk.”

“Ik ben eerder gefascineerd door vorm. Alles wat we ooit gedaan hebben met Lucinda Ra, waren vormexperimenten. Zoals theatermaakster Stefanie Claes, met wie ik veel samenwerk, ooit zei: echt sociaal engagement zit in hoeverre je bereid bent de vorm aan te passen aan de mensen waarmee je werkt. En, dus niet in het vertellen óver sociale woningbouw of psychiatrie.”

“Alle vroege avant-gardes komen voort uit volkskunst en folklore. In Bozar was een hele tijd terug een fantastische expo over de Russische avant-garde. Dat begon allemaal met de kermis en de boerenkunst. Omdat het een niet-officiële vorm van abstractie is die opnieuw spannend wordt. Het is geen high culture die al volledig vastligt.”

“En net daar is theater goed in: met een publiek, in het hier en nu, opnieuw van dat soort abstracties bedenken. En dat is een sociaal gebeuren. Dat is naar een dorp gaan, daar tijd doorbrengen en beseffen dat een klassiek toneelstuk niet zal werken. Zo werkten we ooit met Lucinda Ra in een dorp in West-Vlaanderen. De carnavalsgroep is het meest levende in dat dorp. En dan beslis je om de volledige voorstelling vorm te geven als een carnavalsstoet. De inwoners van dat dorp zijn de expert, en zeggen je hoe je het wel en niet moet doen. Sociaal experiment en vormexperiment, dat is eigenlijk hetzelfde.”

“We zijn theatermakers, die het theater helemaal achter zich laten, om dan in de psychiatrie te gaan zitten, om dan te proberen heel hard theatermaker te zijn. Wat niet kan, want je zit in de psychiatrie. Het is net die beweging tussen beide die ongelooflijk interessant is, en die schuurt en die gewoon rare voorstellingen oplevert. Met volk in de zaal dat zijn mond niet houdt. En dat vinden we spannend.”

Werk vanuit informele netwerken, en vanuit liefde

Informele netwerken zijn heel belangrijk voor Simon en Lucinda Ra. “Het gaat over liefde, voor mensen waarmee je samenwerkt, mensen die op straat leven, over de medewerkers van een collectief...”

Simon is in de Rabottorens beginnen werken op vraag van een vriend. Iemand die toen voor Samenlevingsopbouw (nu SAAMO) werkte, en met een vraag zat.

“Zijn bewoners waren bang. Hij vroeg me te helpen, iets te tonen, of te maken. Hij was mijn toegangsticket tot die wereld. Hij introduceerde mij. En doordat ik in een ander blok zat, begon ik ook mensen te kennen, die niet tot bij SAAMO kwamen. En zo kon ik op mijn beurt hen uitnodigen om eten te komen maken voor de bewoners. Daar is wel een jaar over gegaan. Je hebt dus ook tijd nodig.”

“Als je als kunstenaar in een andere sector gaat werken, doe je snel aan *sugar coating*, of je wordt geïnstrumentaliseerd. Het is je informeel netwerk dat je daartegen beschermt. Je hebt iemand nodig die je persoonlijk kent, en kan vertrouwen. Dat maakt het ook moeilijk reproduceerbaar, dat maakt dat je er niet zomaar een methodiek kan uithalen.”

“Toen het project in Rabot gedaan was, kwam er iemand uit een cultuurcentrum met de vraag: ‘Wij hebben ook een hoogbouwwijk, kom dat eens doen bij ons. Maar dan wel in minder tijd.’ Dat doen we niet.”

“Ken je Villa Voortman in Gent? Het is een soort van inloophuis voor psychisch kwetsbare mensen, ontstaan vanuit de psychiatrie. Het is een dagverpleging met twee regels: geen geweld en geen drugs. Van daaruit doen ze alles. Ze hebben samen een rockgroep opgericht, Radio Gaga is daar ooit begonnen. Zulke plek kan je niet zomaar kopiëren, of even bijbestellen.” /

Lucinda Ra

Lucinda Ra is een theatercollectief met Barbara Claes, Jeroen Van Herzele, Simon Allemeersch, Stefanie Claes, Sofie van der Linden, Giovanni Barcella, Mario Debaene, Koen Massé & Brigitte Mys.

Lucinda Ra werkt met de mensen die noodzakelijk zijn om hun verhaal te vertellen, ongeacht of die mensen in het theater of in de organisatie thuishoren of niet. Ze hebben geen afspraken, geen vaste vergaderingen, geen vaste repetitieplaats.

→ lucindara.be

“

Als
cultuurinstelling
of instituut heb je
het in de hand om
impact te creëren.
Of je nu een grote
of kleine speler
bent, je kan altijd
politieke kwesties in
vraag stellen. En dat
doen cultuurhuizen,
ook als het gaat
over gender en
diversiteit.

**Amin
Srasra**

Schouwburg Kortrijk

“

Hoe komt het dat mijn
zaal wit is, terwijl deze
kleine organisatie alle
jongeren van de wijk
aantrekt? De antwoorden
vind je bij die organisaties.
Geef ze de ruimte om te
zijn wie ze zijn, zonder
hen in het mallempelen
van het systeem te willen
meenemen.

**Lieven Miguel
Kandolo**
activist en auteur

De blik
van Anaïs

OVER EEN ZOEKTOCHT NAAR DE

“ZE

Ze zijn er niet

zijn er niet”, dat zegt M., mijn lief. Teleurgesteld legt hij de telefoon neer. De casting director heeft niemand kunnen vinden. “We willen echt heel graag”, zei ze, “maar zelfs Calvé Pindakaas is voor hun *commercial* met een meisje in een rolstoel naar het buitenland uitgeweken. Ze hebben die actrice bij een Zweeds bureau gevonden. Hier in Nederland heb je ze gewoonweg niet, jonge acteurs met een beperking.” M. merkt dat ik haast teleurgestelder ben dan hij. Er hangt een zwaarte tussen ons. We hebben elkaar beloofd van net dat nooit te zeggen.

“Ze zijn er niet.” Precies wat we te horen krijgen wanneer we in opiniestukken en tijdens panelgesprekken ageren tegen het feit dat er zo bitter weinig mensen met een beperking werkzaam zijn in de culturele sector. Achter de schermen maar ook ervoor. Terwijl ze, afhankelijk van hoe je telt, zo’n 15% van de bevolking uitmaken, schitteren mensen met een beperking op onze schermen, op onze scènes, vooral door afwezigheid. En dat is al jaren zo.

Eind jaren tachtig, begin jaren negentig groeide ik op in de coulissen. Ik had theaterouders en dat betekende dat ik op schoolvrije dagen mee naar repetities gesleept werd en tussen het pluche en de velours gedropt. Terwijl ik met een stapeltje boeken op de zwart geverfde planken zat – côté jardin – , observeerde ik wie er op het podium stond. Of liever, wie daar niet stond: lijven zoals het mijne en de verhalen die ze vertellen.

Waarom zijn we er niet?

Veel mensen in de cultuursector zijn oprecht begaan met het onderwerp, maar weten niet waar te beginnen: "Ik, als regisseur, wil maar wat graag een getalenteerde actrice in een rolstoel voor deze rol. Maar ja, er studeert nu eenmaal niemand af aan de opleidingen."

"Wij, als opleiding, willen niets liever dan een dove acteur-in-spe aannemen. Maar kijk, er verschijnt nooit zo iemand op deingangsexamens."

Waar de verantwoordelijkheid voor de afwezigheid van mensen met een beperking ligt, wordt steeds verlegd.

"Het probleem begint bij de middelbare scholen", vertellen mensen mij. "Jongeren met een beperking komen niet in creatieve vooropleidingen terecht, maar worden van jongs af aan apart gezet in het bijzonder onderwijs. Zo ontwikkelen ze natuurlijk geen zelfbeeld als kunstenaar."

"Het probleem is het openbaar vervoer", vertellen mensen mij. "De ene jongen die hier schilderkunst kwam studeren, hield het niet vol omdat de NMBS zijn assistentie meer wel dan niet in de soep deed draaien. Als je elke dag een paar uur te laat komt in de les, kan je het wel vergeten natuurlijk."

"Het probleem ligt bij de verzekeringen", vertellen mensen mij. "Die vragen exorbitante bedragen om iemand met een chronische ziekte te laten meedraaien op de filmset."

Al die dingen zijn waar. Mensen uit de cultuursector hebben geen ongelijk als ze erop wijzen dat zij maar een kleine schakel zijn in een lange, maatschappelijke keten van achterstelling en uitsluiting.

Maar wie ons zoekt...

"Dan gaan we ze zelf zoeken", zegt mijn lief na enkele ogenblikken. "Over het hele land desnoods." Hij legt zijn hand bemoedigend op mijn been. Hij weet hoe na me dit aan het hart ligt. "Dat doe je toch ook als je kinderen cast? Waarom dan niet voor mensen met een beperking?" M. is één van die mensen met een beperking die er in de cultuursector nauwelijks zijn. Bij mijn weten de enige regisseur in een rolstoel in de Lage Landen. Al betekent dat niet dat hij zijn eigen films in de art house cinema kan bekijken want filmhuizen zijn doorgaans niet toegankelijk. "Ik bel casting terug", zegt hij met hervonden strijd lust in zijn stem. "Ik maak geen langspeelfilm over jongeren met een beperking zonder jongeren met een beperking."

"Hoe kunnen we een plek vinden in een wereld die nooit voor ons gebouwd werd?"

ONZICHTBAREN

Anais Van Ertvelde

Schrijver en historicus Anais Van Ertvelde is docent aan het KASK. Voor haar PhD-onderzoek aan de Universiteit van Leiden onderzoekt ze de representatie van gehandicapte lichamen in kunst, politiek en sociale bewegingen.

In haar podcast *Vuile Lakens*, en het gelijknamige boek uit 2017 (Uitgeverij De Bezige Bij), voert ze samen met schrijver Heleen De-bruyne eerlijke gesprekken over seksualiteit.

Momenteel werkt ze aan een nieuw boek voor de *Bezige Bij* over handicap en crip.

Die vindt?

“Ze zijn er, maar het is verdomme niet gemakkelijk om ze te vinden.” M. zit enkele maanden later samen met casting. En casting heeft het zwaar te verduren gehad. Ze moesten de gebaande paden verlaten. In plaats van met de cultuursector, namen ze contact op met de welzijnssector. Ze volgden netwerken van mensen met een beperking: “Ik belde rolstoelbasketbalclubs en revalidatiecentra, nam contact op met fysiotherapeuten, speciale scholen, instellingen en werkplaatsen, spamde de sociale media van organisaties voor de zorg en vertegenwoordiging van mensen met een handicap. Je hebt echt geen idee”, verzucht de casting director. “Maar kijk wat het ons gebracht heeft!”

Samen overlopen ze nog een laatste keer de lijst met de tien namen van het jonge speeltalent dat in de running is voor de hoofdrollen. En ze checken de reservaties voor de vakantiehuisjes – in een zorgvakantie-kolonie uiteraard, waar geraak je anders binnen met jongeren met een beperking? M. wil geen normale casting doen.

“Zag je Crip Camp?”, vroeg hij z’n producers, z’n casting director. “Die voor een Oscar genomineerde documentaire over het zomerkamp voor gehandicapten dat in de VS mee het handicapsactivisme van de jaren zeventig in gang trapt. Zoiets wil ik ook. Laat die jonge mensen enkele weekends samen spelen ter voorbereiding van de film. En laat ze vooral elkaar ontdekken, wat hun handicaps voor hen betekenen, wat ze willen van de wereld, welke verhalen zij willen vertellen.”

De blik van Anais

Hoe hou je ons vast?

M. ploft naast me neer op de bank. Hij zoekt een manier om het rebelse en creatieve vuur dat hij tijdens die castingweekends bij zijn jonge acteurs heeft gezien, een blijvende plek te geven. En niet alleen maar in zijn film.

“Stel je voor dat we dit kunnen vasthouden, lief”, zegt hij me. “Ze zijn er, dat hebben we gezien. Wij waren er gewoon niet voor hen. Stel je voor dat ik een stichting opricht waarmee we jongvolwassenen met een beperking toeleiden naar de professionele acteeropleidingen.”

“Wild. Lam.”, suggereer ik. “Is dat geen toepasselijke naam?”

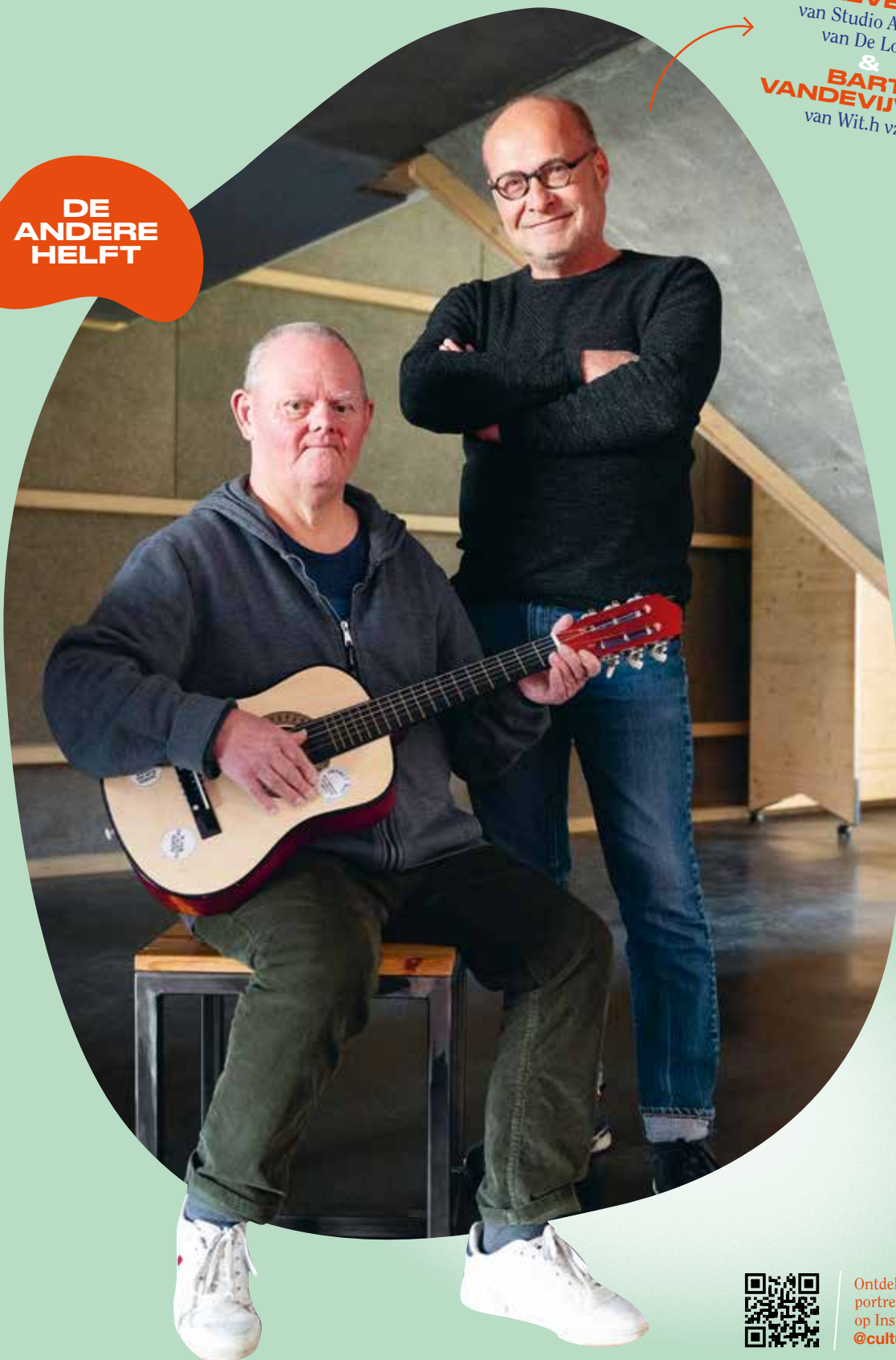
We zijn er, we zijn er!

“We zijn er, we zijn er!” Dat zegt M. Hij bladert door de papieren ter oprichting van een stichting. Volgend jaar wil hij eraan beginnen met zijn tien jongeren, met mensen uit de handicaps- en culturele sector. Mijn hart durft nauwelijks een sprongetje te maken. Heel de onderneming is nog zo kwetsbaar. Twee Nederlandse theateropleidingen doen mee voor de drama-expertise, de continuïteit en de materiële ondersteuning.

Al blijkt dat laatste niet altijd even gemakkelijk. Ze willen wel repetitielokalen aanbieden, maar zes rolstoelers op zes hoog, mag dat wel voor de brandveiligheid? Hoe kunnen we een plek vinden in een wereld die nooit voor ons gebouwd werd? Organisaties uit de welzijnssector doen mee. Zodat jongeren die veel zorg nodig hebben zonder ouders op stap kunnen, en voor de financiën natuurlijk. Al blijkt dat laatste niet altijd even gemakkelijk. Het kost geld dat er niet is, een plek vinden in een wereld die nooit voor ons gebouwd werd.

We zijn er natuurlijk nog helemaal niet. Opleiding en samenwerking over de sectoren heen is maar het prille begin. Maar opleiding en samenwerking is wel het prille begin. En dan volgt hopelijk een kleine revolutie. /

**DE
ANDERE
HELFT**

**JEAN-LUC
DETAEVERNIER**
van Studio Artillerie
van De Lovie
&
**BART
VANDEVIJVERE**
van Wit.h vzw

Ontdek meer
portretten
op Instagram
[@cultuuroptil](https://www.instagram.com/cultuuroptil)

“Met erfgoed
breng je mensen

SAMEN

De reuzentraditie houdt in België nog steeds stand. Steden als Dendermonde, Brussel en Mechelen organiseren regelmatig reuzenoptochten – zogenaamde Ommegangen – waarbij gigantische versierde poppen worden gedragen in een stoet. En ook Tienen heeft zijn stadsreuzen.

TOT

enkele jaren geleden lagen die reuzen nog onder het stof. Tot Philippe Liesenborghs en enkele andere vrijwilligers van vzw opgewekTienen hun handen uit de mouwen staken en besloten om de reuzen opnieuw door hun stad te laten paraderen. Zo zag in 2015 de eerste editie van de Kweikersparade het licht (‘Kweikers’ is de geuzennaam van de inwoners van Tienen, red.).

Philippe “Hoe we dat toen hebben aangepakt? Samen met stad Tien herstelden we de oorspronkelijke reuzen en besloten we meteen ook om er een nieuwe te maken: een draak. Daarvoor werkten we samen met een kunstenaar, Oswald Kuijken. Op de dag zelf zijn we dan met een stoet van een 400-tal figuranten door de stad getrokken. Dat had boven alle verwachtingen enorm veel succes: er waren zeker 10.000 bezoekers. Dus dachten we: dit moeten we blijven doen.”

“Sindsdien willen we de Kweikersparade elke 5 jaar organiseren. In 2020 is dat niet

KWEIKERS PARADE

gelukt door corona, en hebben we het een jaar uitgesteld. De editie in 2021 was geen hele stoet, maar verschillende taferelen verspreid over de stad. Daarnaast organiseren we elk jaar een Tiense feestdag op 10 oktober: de Kweikersdag.”

“Als er iets is dat reuzen in zich hebben, dan is het wel dat ze kunnen verbinden. Over gemeenschappen, groepen en belangen heen. Want de identiteit van een stad vertoont zich voor een stuk in zo’n reus. Zo wordt de vroegere stadsarchivaris uitgebeeld, en zijn er ook een Hagelandse boer en boerin die verwijzen naar het verleden van de stad als marktplaats.”

PARTICIPATIE MET KWETSBARE GROEPEN

Philippe “Een uniek aspect van de Kweikersparade van 2021 is dat we aan verschillende groepen – die elkaar niet noodzakelijk kennen – hebben gevraagd om samen een taferel te maken rond een thema. Ze kregen daarbij hulp van een kunstenaar die participatief werkt.”

“We werkten vooral samen met kwetsbare groepen uit het armoede- en welzijnsveld. Het voordeel is dat die groepen zo worden meegenomen in de activiteiten rond een collectieve feestdag en mee deel uitmaken van een stadsbreed verhaal. Ons initiatief is een uitnodiging aan iedereen om mee te participeren: ieder volgens hun eigen mogelijkheden, op hun eigen tempo.”

ERFGOEDDIENST DOET MEE

Ook de erfgoeddienst van Tienen werd betrokken bij de Kweikersparade. Jürgen Vanhoutte, diensthoofd erfgoed en erfgoedcoördinator bij de stad Tienen, licht toe hoe die samenwerking er concreet uitziet.

Jürgen “Als dienst Erfgoed zijn wij de beheerders van de oude reuzen, die dus bij ons in het depot staan. Maar we leveren ook materiaal aan. Zo liepen er in de editie van 2015 boerenpaarden mee die historisch tuig uit onze collectie droegen.”

“We hebben de samenwerking de laatste jaren uitgebreid, waardoor we nu de kostuums en attributen die in parade worden gedragen, ook bij ons in de depots bijhouden. En ook de opstelling van de reuzen op de markt is onze taak.”

“Voor ons is dit een heel dankbare samenwerking. Sinds het Cultureelerfgoeddecreet van 2017 is participatie binnen erfgoedwerking cruciaal. Als dan zo’n participatief project als de Kweikersparade in je schoot te worden wordt, hoef je geen twee keer na te denken.”

OVERHEVELING AAN DE STAD

Philippe “Als vrijwilligersgroep is het niet evident om zulke grote events te organiseren en daar vervolgens participatieve projecten aan te

koppelen. Dat valt voor ons niet vol te houden – we blijven vrijwilligers. Daarom vind ik het prachtig dat er vanuit de stad interesse is om de Kweikersparade niet alleen te ondersteunen, maar ook verder te zetten.”

“De stad neemt meer en meer de regie en stelt zich vragen als: bij welke groep willen we de participatie opzetten en verdiepen? Wat kunnen we ontwikkelen? En wie kunnen we daarbij betrekken?”

WAAROM ERFGOED WELZIJN VERSTERKT

Jürgen “Erfgoed – of het nu voorwerpen zijn of tradities – is vaak iets waarmee je mensen samenbrengt. Zeker als je het participatief aanpakt. We zagen dat met de Erfgoeddag. We hadden niet veel materiaal, deden een oproep en kregen enorm veel respons. Toen we die voorwerpen en foto’s opstelden en aan de mensen toonden, kwamen alle verhalen los.”

“Als lokale erfgoedinstelling zit je met je stadsmuseum of -archief, in tegenstelling tot grotere musea, heel dicht op de lokale bevolking. Het is aan ons om die mensen uitleg te geven over hun omgeving, over de plek waar ze wonen. Zodat ze die beter begrijpen en zich er ook meer thuis voelen.”

“Als lokale erfgoedinstelling zit je heel dicht op de lokale bevolking. Het is aan jou om die mensen te helpen om de plek waar ze wonen beter te begrijpen.”

Jürgen Vanhoutte

→ opgewektienen.org

Philippe “Opvallend is ook hoe versterkend erfgoed kan zijn voor mensen in een kwetsbare positie. Bij de Kweikersparade zagen we heel wat mensen openbloeien tijdens hun deelname aan de voorbereidingen en de stoet. Ze verbreden hun netwerk, vinden een luisterend oor en krijgen opnieuw een plek in het hart van de samenleving.”

“Mensen in een kwetsbare positie zijn voor ons geen doelgroep, maar gewoon medebewoners van onze stad. We zijn het aan onszelf verplicht om dat stadsverhaal zo breed en representatief mogelijk te vertellen.”

ERFGOED VAN ALLE INWONERS?

Philippe “Niet iedereen herkent zich in ons erfgoed. Mensen met een migratieachtergrond bijvoorbeeld – reuzen als deel van een stoetentraditie kennen zij vaak niet. Dat is typisch iets voor onze regio. Ook hen proberen we te betrekken en dat lukt met mondjesmaat, ondanks de goede samenwerking met verschillende brugorganisaties.”

“We slagen er wél in om deze groepen op andere manieren bij de Kweikersdag te betrekken. We laten hen bijvoorbeeld zelf activiteiten organiseren. Onder meer in Borgerhout

staan ze daar al veel verder in. Daar maakten verschillende groepen eigen reuzen die de identiteit van hun gemeenschap vertolken.”

“Het blijft een uitdaging. We werken ernaar toe om de blik van mensen met een migratieachtergrond steeds meer toe te voegen. Erfgoed moet iets levends zijn, iets dat voortdurend in beweging is, wil het relevant blijven. Bovendien is inclusie niet vrijblijvend: het recht op culturele ontplooiing staat ingeschreven in de Grondwet.”

Jürgen “Ook vanuit erfgoed zijn we daar beducht voor. Ons materiaal is vaak heel historisch, uit een tijd dat er van migratie nog veel minder sprake was. Hoe krijgen we dan ook het verhaal van diversiteit in het stadsmuseum? Want ja, het moet gaan over historische groei, maar ook over de stad en al haar inwoners. Hoe kan iedereen zich daarin weerspiegeld zien? Ga je bijvoorbeeld ook erfgoed van die mensen bewaren? Daar zijn we veel mee bezig en moeten we op blijven inzetten.”

Philippe “We zeggen altijd dat we met de Kweikersparade nieuw erfgoed aan het creëren zijn. We proberen iets op te zetten dat nu nog geen erfgoed is, met de intentie om het over te dragen aan de volgende generatie. Dit initiatief is niet tijdelijk.” /

“

Het verbeelden van
alternatieve werelden
is nochtans van
fundamenteel belang.
Geen andere sector
zou de daarvoor
nodige creativiteit,
originaliteit, experiment
en verbeelding meer
speelruimte kunnen
geven dan kunst en
cultuur.

**Warda
El-Kaddouri**
journaliste

Inclusie

gaat over meer dan een regenboogzebrapad

Neem een groep jongeren. Laat ze elke 2 weken samenkomen voor een gesprek over gender en diversiteit. Kies als locatie de Schouwburg van Kortrijk. En je krijgt: QACE [kweis, queer space], een Kortrijkse jongerengroep die op zoek gaat naar een queer safe(r) space in de cultuursector.

A

min Srasra is coördinator van QACE. Hij werkt bij de schouwburg als program-mator participatie en opkomend talent.

Amin “Het initiatief voor QACE kwam er naar aanleiding van het masteronderzoek van een stagiaire van ons, Pauline Ollivier. Zij studeerde gender en diversiteit en vroeg zich af hoe kunst en cultuur een signifi-cante rol kunnen spelen voor een bepaalde doelgroep. En of er daar in Kortrijk ruimte voor was.”

“We zijn dan interviews gaan afnemen met jongeren uit de LGBTQI+-gemeenschap. Daar haalden we veel interessante informatie uit, tot we onszelf op een bepaald moment afvroegen: waarom vragen we die jongeren niet of ze zin hebben om regelmatig de koppen bij elkaar te steken? Intussen zijn we 2 jaar verder.”

Safe space

Amin “Wanneer we samenkomen, drinken we iets en bespreken we thema’s als mentaal welzijn en social media. Daarnaast bedenken we ook welke activiteiten we willen organiseren. De ideeën komen meestal van de jongeren.”

“Momenteel zijn er de QACE Talks, waarbij we al een avond organiseerden waarop het dragcollectief Vile Motif kwam spreken – mega inspirerend om zo’n kunstvorm naar de Schouwburg te brengen. En dan zijn er de work-shops in scholen om jongeren en leerkrachten te sensibiliseren over gender, identiteit en inclusie. Je bereikt echt veel door jonge mensen aan te spreken.”

Meer dan een regenboog

Amin “De bedoeling is dat we jongeren blijven motiveren en stimuleren om dingen te creëren. Dat we kunst en cultuur gebruiken als middel om de thema’s gender en inclusie uit te lichten. Als

“Proactief zijn is cruciaal als je bepaalde doelgroepen of organisaties wil bereiken. Outreaching wérkt.”

Amin Srasra

de jongeren er zin in hebben, natuurlijk. Maar ik ben gerust. Ze hebben grote dromen en naar de toekomst toe is er enorm veel potentieel.”

“Als cultuurinstelling of instituut heb je het in de hand om impact te creëren. Of je nu een grote of kleine speler bent, je kan altijd politieke kwesties in vraag stellen. En dat doen cultuurhuizen, ook als het gaat over gender en diversiteit. Zo zie ik op meer en meer plaatsen genderneutrale toiletten. Dat zijn kleine stappen, maar wel kleine stappen vooruit.”

“Ook op politiek niveau beweegt het hier. Er wordt nu een regenboogbeleid uitgeschreven en men is van plan een regenbooghuis te bouwen, zoals in Antwerpen en Brussel. Daar hebben wij niet per se om gevraagd, maar ze zijn wel door QACE geïnspireerd geweest.”

“Natuurlijk is dat maar één stap. Tijdens een van onze workshops vroegen we: denk je dat Kortrijk bezig is met sensibiliseren? En toen antwoordde een leerling: maar ja, we hebben toch een regenboogzebrapad? Toen dacht ik wel: wow, we zijn er nog niet.”

Jongeren bereiken?

Amin “Om een goeie groep jongeren bijeen te krijgen, zijn we hard op zoek gegaan. Het moest niet per se om jongeren uit de LGBTQI+-gemeenschap gaan, zolang ze maar queer-minded waren. Uiteindelijk verliep alles vrij organisch en vonden we veel volk binnen ons netwerk. Die namen dan op hun beurt vrienden mee.”

“Hoe je het best jongeren bereikt? Veldwerk. Ga op straat met jongeren praten. Dat is tijdrovend, maar broodnodig. En als je jongeren

betrekt, let er dan op dat je niet alles zelf begint te organiseren als instituut. Ga met de jongeren in overleg en laat de initiatieven vooral van hen komen. Bottom-up, dus.”

“Proactief zijn is cruciaal als je bepaalde doelgroepen of organisaties wil bereiken. Outreaching wérkt. Een mail sturen naar de organisatie, interesse tonen, er naartoe gaan, een flyer meenemen, met de mensen praten. Als je echt iets wil bereiken, moet je er achter zitten.”

Vertrouwen

Amin “Als ik samenwerkingen opzet, ben ik gewoon mezelf. Wanneer het maar kan. En ik geef mensen alle aandacht. Ik probeer hen hartverwarmend te ontvangen en echt te luisteren naar wat we met de Schouwborg voor hen kunnen doen.”

“Ook belangrijk: vertrouwen. Mensen hebben soms echt negatieve connotaties bij een instituut of organisatie. Je moet dus een vertrouwensband creëren. Maar dat doe je niet op één dag. Neem nu een theatertraject dat ik deed met vrouwen met een Somalische achtergrond. In het begin was dat vrij afstandelijk, maar naarmate het project evolueerde, ontwikkelde er zich tussen ons een bijzonder sterke band.” /

→ www.schouwborgkortrijk.be

Qace

QACE [kweis, queer space], is een Kortrijkse jongerengroep die op zoek gaat naar een queer safe(r) space in de cultuursector. Tweewekelijks komen ze samen om te spreken, discussiëren en brainstormen over wat zij kunnen betekenen om genderinclusief aan de slag te gaan in Kortrijk en omstreken.

Outreachlab linkt **ZORG EN ERFGOED**

“Aan interventies in de zorg werken, is een expliciete keuze die je maakt als museum. Dit is niet iets dat je er zomaar bijneemt.”

Liesa Rutsaert,
inclusie- en outreach-
medewerker bij
Huis van Alijn, vertelt

WAT?

Het outreachlab van Huis van Alijn wil langdurige impact op het welzijn van mensen. Met cultureel erfgoed als middel. Het lab gaat daarvoor op stap en doet interventies in de wereld van de zorg, met een ‘Huis van Alijn op bezoek’-pakket bijvoorbeeld rond ‘kermis’, ‘de Zesdaagse’ (een wielersportevenement, red.) of ‘bloemen en planten’.

Naast een expo zijn er methodieken en programma’s waarmee de zorg zelf actief aan de slag gaat. Daarnaast zijn er de zorgprogramma’s waarbij de outreachmedewerker wekenlang met dezelfde groep samenwerkt. Bijvoorbeeld een traject voor mantelzorgers en personen met dementie, om hun relatie te versterken.

Er is ook een collectiebibliotheek waar organisaties uit zorg, welzijn en sociaal-cultureel werk objecten kunnen ontlenuen. De objecten uit die bibliotheek zijn allemaal gelinkt aan thema’s uit het dagelijks leven. Het outreachlab is tenslotte ook een fysieke, laagdrempelige plek naast het museum, om deelnemers en partners te ontvangen.

PARTNERS

Het outreachlab slaat de brug naar heel veel partners, vooral in de omgeving van Gent. Zo werken ze samen met Komé, een organisatie die werkt met mensen met jongementie. Liesa zorgt voor het contact met studenten ergotherapie, die worden buddy. Er is een intensieve samenwerking met de wijkgezondheidscentra. Voor 'Huis van Alijn op bezoek' met woonzorgcentra en lokale dienstencentra.

IDEE

De mosterd voor deze werking komt uit het buitenland en vanuit FARO. Voorbeelden uit Groot-Brittannië tonen aan dat het inzetten van cultureel erfgoed een positieve impact kan hebben op welzijn. Vandaag is er over dit thema in Vlaanderen nog weinig expertise en netwerk. Binnen de zorg wordt het luik cultuur nog te veel ad hoc ingevuld en de waarde van cultuur voor de sociale gezondheid wordt niet altijd erkend. Naast de werking rond inclusie en participatie, wilde Huis van Alijn via interventies in de zorgsector de maatschappelijke rol van het museum versterken.

VERRASSEND

Iedereen is zeer aangenaam verrast door de collectiebibliotheek. De objecten uit de bibliotheek zijn allemaal gelinkt aan thema's uit het dagelijks leven. Voorbeelden zijn: een strijkijzer, een stuk Sunlight-zeep, een schommelpaard, een koffiemolen of een ganzenbord. Voelen, luisteren, ruiken ... het mag allemaal. Deze *object handling* is een methodiek gericht op het opwekken van emoties vanuit de nieuwsgierigheid van deelnemers. /

→ huisvanalijn.be

PASCALE FRANCK
van FJC Veilig Thuis
&
JORIS HERWEYERS
van Ell Circo D'ell Fuego

**DE
ANDERE
HELFT**

Ontdek meer
portretten
op Instagram
[@cultuuroptil](#)

Wat als we elkaar beter leren kennen?

Zet een eerste stap. Til je netwerk op, met deze 10 tips.

1

Durf buiten komen en blijf dat doen.

Durf onveilige of onzekere paden te bewandelen.

4

2

Begin er gewoon aan. Weet je niet hoe je mensen uit zorg of welzijn moet bereiken, neem dan je telefoon en bel.

3

Soms moet je in de 'zorg' inbreken. Het is een drukke sector waar je moet schreeuwen om aandacht.

5

Leer elkaars wereld kennen. Ook die welzijnspartner weet niet altijd hoe theater werkt.

10

Praat met mensen zelf, niet enkel met organisaties. Neem een voorbeeld aan de straathoekwerker.

6

Aanvaard dat een eerste gesprek niet altijd tot iets leidt. En hou die contacten warm.

7

Zoek naar iemand met wie het persoonlijk klikt. Ontwikkel een professionele vriendschap.

8

Ook vertrouwen is cruciaal. Ik moet jou vertrouwen, jij moet mij vertrouwen, en pas dan kunnen we samenwerken.

9

Het gaat over liefde, voor mensen waarmee je samenwerkt, mensen die op straat leven, over de medewerkers van een collectief...

Detentieradio
brengt de
**BUITENWERELD
BINNEN**

Katrin Lohmann,
actrice en
dramatherapeute
vertelt

WAT?

Radio Begijnenstraat is een audioproject in de psychiatrische vleugel van de Antwerpse gevangenis. Elke week organiseert vzw hell-er creatie- en opnamesessies. Onder leiding van een kunstenaar werken de bewoners er, in groep en individueel, aan een radio-uitzending. Het resultaat is een podcast van ei zo na drie kwartier gevuld met de meest uiteenlopende contributies: een knip-en-plak-montage gaande van levensverhalen tot poëzie, van eigen teksten en muziek tot voordracht en drama.

PARTNERS

Katrin vormt samen met Nelle Van Damme vzw Hell-er die het project Radio Begijnenstraat mogelijk maakt. Nelle werkt als psychologe in het zorgteam van de gevangenis van Antwerpen. Zij neemt het dagelijkse reilen en zeilen van het project voor haar rekening, terwijl Katrin instaat voor de artistieke coördinatie.

De aanwezigheid van het zorgteam justitie garandeert toeleiding, veiligheid en nazorg. Maar als het aankomt op samenwerkingen met andere kunstenaars, toonmomenten in het veld of subsidies aanvragen, dan zijn het enkel Katrin en Nelle die de beslissingen nemen. Ze geven het project allebei ook de nodige ruchtbaarheid en tijd in de spotlights.

IDEE

Katrin Lohmann was met een achtergrond als actrice en dramatherapeute niet helemaal vertrouwd met het medium radio. Maar in de context van detentie en afzondering merkt ze dat dit project perfect resoneert met de diverse profielen van de bewoners. Ook de setting binnen de Antwerpse vleugel F bleek perfect. Je kan er opnemen on the spot, zonder veel gedoe en middelen, en repeteren hoeft ook al niet. De anonimiteit van de radio laat het toe om kwetsbare verhalen te vertellen. En tegelijk is een stem zo persoonlijk en echt. Die stemmen en klanken creëren een hele wereld in je hoofd. Veel groter dan in een cel past.

VERRASSEND

Wat dit project zo uitzonderlijk maakt, is dat het zowel qua vorm als inhoud de enige duurzame *prison radio* in België is. Helaas staan er tegenover al deze jaren van doorgedreven, aanhoudende inzet nog steeds geen structurele middelen. De vzw blijft vooralsnog afhankelijk van projectsubsidies, wat concreet betekent dat ze nog elk jaar vechten en vrezzen voor hun bestaan. /

“De doelgroep van psychisch zieke daders is niet bepaald de meest populaire. Doordat weinig mensen op hen inzetten blijven de bewoners vaak nog meer geïsoleerd achter dan door hun detentie alleen.”

Katrin Lohmann

→ www.hell-er.net

“Ontmoeting is
een mooi woord.

ONT-MOETEN

Het moet dus niet”

Bij mensen in armoede zijn we altijd bezig met lelijkheid. We vragen hen wat er slecht gaat, en nooit waar ze deugd van hebben, of wat hen plezier doet.

Armoede en lelijkheid

E

ric Nysmans — directeur van Welzijnszorg Kempen — vindt dat er iets niet snor zit in hoe we als maatschappij naar armoede kijken.

“Op een gegeven moment moest ik de film ‘De Helaasheid der Dingen’ inleiden. Die film gaat over armoede en is voornamelijk in het zwart-wit, met uitzondering van één scène in kleur. En dat zie je dus vaak: dat wanneer we armoede uitbeelden, dat altijd als grijs en grauw wordt getoond.”

“Alsof zij niets schoons meer mogen of kunnen beleven. Ik ben ervan overtuigd — en onderzoek toont dat ook aan — dat cultuurparticipatie schoonheid en dus ook gelukzaligheid brengt in het leven. Komen mensen in hun kracht te staan, dan zullen ze ook veel beter omgaan met hun problemen.”

“We verwachten dat mensen in een ellendige situatie hun leven terug op orde brengen. Maar dat verloopt een stuk moeizamer als je vertrekt vanuit lelijkheid. Je moet net vertrekken vanuit schoonheid, vanuit wat het leven de moeite waard maakt. Daarom vind ik de link tussen welzijn en cultuur — in zijn brede betekenis — zo belangrijk.”

Zijn we wel autonoom?

Die link tussen cultuur en welzijn moet je ook vanuit de gemeenschap bekijken, vindt Eric. Niet alleen vanuit de individuele kunstbeoefenaar.

“Neem bijvoorbeeld de dorpsbard uit de strip ‘Asterix’. Zelf vindt hij dat hij mooi zingt, maar zijn stamgenoten niet. En uiteindelijk heeft het dorp het laatste woord.”

“Of vergelijk de ervaring van enerzijds via je koptelefoon te luisteren naar een muziekvideo op YouTube en anderzijds in een volle zaal te staan

voor een live concert. Die belevingen zijn beide waardevol, maar totaal anders.”

“Ook zorg en hulp bekijken we iets te veel vanuit het individu, en niet genoeg vanuit de gemeenschap. We leggen te veel nadruk op de individualiteit, de autonomie van de mens. Ik vind dat een verkeerd uitgangspunt, want de mens is nooit alleen. Je wordt pas mens in relatie tot de ander en door de ander.”

Gedeelde verantwoordelijkheid

Als Eric mag dromen, dan is het dát wat hij zou veranderen in de welzijnssector: dat we afstappen van de focus op het individuele en meer kiezen voor een gemeenschapsgerichte benadering.

“Je ziet dat in hoe we over armoede denken. In de 19e eeuw was dat volgens het individueel schuldmodel, waarbij mensen arm zijn door hun eigen schuld. Je moest maar beter je best doen. Daarna kwamen we in een periode waarin het de samenleving was die de verantwoordelijkheid droeg: het collectief schuldmodel. Maar nu keren we weer terug naar dat individuele schuldmodel.”

“Er is niets zo erg als mensen aan hun lot overlaten. Ik vind dat we ons terug meer mogen bemoeien. Daar is niets fout aan, zolang het maar op de juiste manier gebeurt.”

“Voor alle duidelijkheid: we moeten nu ook geen spreekwoordelijke hangmat creëren, waarbij niemand verantwoordelijkheid treft. Waar we naartoe moeten, is dat het individu en de gemeenschap de verantwoordelijkheid delen.”

2 portefeuilles in 1 hand

Een andere droom van Eric: dat het departement cultuur en het departement welzijn in de hand van eenzelfde minister en schep en zou zitten. Al was het maar af en toe.

“Nu zijn dat nog veel te gescheiden werelden die elkaar toevallig ontmoeten. De grote vraag is: hoe organiseer je dat op een structurele manier, zonder dat je het afdwingt? Want als je de verbinding tussen armoedebestrijding en cultuurbevordering oplegt, wordt het een te mechanisch gebeuren.”

“Tegenwoordig moet alles *evidence-based* zijn. Je moet bewijzen dat iets werkt. Maar kunst en cultuur moeten net de ruimte van de vrijblijvendheid en onvoorspelbaarheid behouden. Als dat *evidence-based* wordt, dood je elke kunst. Daarom ben ik er voorstander van de twee samen te denken, maar niet vanuit een axiomatisch begrip.”

“Tegenwoordig moet alles *evidence-based* zijn. Je moet bewijzen dat iets werkt. Maar kunst en cultuur moeten net de ruimte van de vrijblijvendheid en onvoorspelbaarheid behouden.” **Eric Nysmans**

Elitair versus arme sukkelaars

Willen de twee sectoren goed met elkaar kunnen samenwerken, dan is het ook kwestie van de vooroordelen aan de kant te zetten. En die zijn er wel, volgens Eric.

“Ik denk dat men vanuit de welzijnssector kunst en cultuur nogal elitair vindt. Kunstenaars als mensen met een sterke persoonlijkheid, die vanuit een soort verhevenheid naar de wereld kijken. Zo wordt er gekeken naar kunst, zeker de grote kunsten.”

“Vanuit de kunstensector wordt er volgens mij soms neerbuigend gekeken naar de ‘sukkelaars’ van de zorg, die niks kunnen. Het zijn natuurlijk clichés hé, maar ze kunnen de benadering en samenwerking soms wat moeilijk maken.”

Zoek de sleutel (en de deur)

Stel dat je als culturele organisatie wil samenwerken met iemand uit de welzijnssector. Hoe pak je dat dan aan? Volgens Eric zoek je best naar de sleutel op de deur.

“Hoe geraak je binnen? Waar maak je voor wie het verschil? Hoe ga je dat doen? Wat heb je van hen nodig? Maak het concreet.”

“Bedenk ook bij welke deur je kan aankloppen. Is dat die van de directeur, van de medewerkers, de ouders: wie staat ervoor open, bij wie kan je aansluiten, samen denken, samen initiëren? Bij een economisch denkende directeur kan je niet terecht. In dat geval ga je eerder aan de mouw moeten trekken van een creatieve medewerker.”

“Zoek dus waar de ingangspoort is. Waar ontstaat de ontmoeting? Ontmoeting is een mooi woord. Het moet niet. Het ontmoeten. Want als het moet, dan werkt het niet.” /

Welzijnszorg Kempen

Welzijnszorg Kempen verenigt de 27 OCMW's uit het arrondissement Turnhout. De organisatie streeft naar een betere zorgverlening, een betere gezondheidszorg en meer welzijn in de Kempen.

Textielplatform DOEK

“Bij DOEK staan experiment en onderzoek centraal”, onderstreept Lies Van Assche, bezielster. Kunstenaars, vormgevers, makers, denkers... Mensen van alle slag komen er over de vloer om in gesprek te gaan, te experimenteren en te creëren met textiel.

Textiel raakt iedereen (aan)

Textiel is tastbaar, je voelt het op je lijf. Van het tapijt waar je je tenen in krult tot de lakens waarin je je wentelt. Het raakt je. Op je huid, maar ook dieper, door de verhalen die verweven zijn in de stoffen. Artistiek textielplatform DOEK is een plaats voor verbinding, waar denkers en makers samen nieuwe vormen en regels bedenken. In hun projecten dagen ze de status quo uit, altijd met textiel als startpunt.

Lies “Ik zocht naar iets dat ons allemaal verbindt. Als kostuumontwerpster moest ik

niet ver zoeken: ik weet dat iedereen een band heeft met textiel. Vanuit DOEK denken we na over verschillende thema's, van *social washing* in de modesector tot hoe we technieken zoals Afghaans borduren in leven kunnen houden. De rode draad in onze projecten is hoe textiel raakt aan de manier waarop we (samen)leven in Antwerpen en daarbuiten.”

Meerwaarde zonder consumptie

DOEK is geen plaats van consumptie, maar van meerwaardecreatie en meerstemmigheid.

Lies “What's in it for them? — dat is de vraag die je als kunstenaar en vormgever moet durven stellen als je communityartprojecten opzet. Wie zit er eigenlijk mee aan tafel?”

“Ik wil ontmoetingsplekken creëren waar elke bezoeker en deelnemer evenwaardig is. Ongeacht hun achtergrond, opleiding of origine. Bij ons kan iedereen meester of leerling zijn.”

“DOEK gaat dan ook over veel meer dan het maken in se. Het concept ‘workshops’, waarbij je een expert uitnodigt en deelnemers betalen voor de overdracht van expertise, stellen we in vraag.

Voor ons is de uitwisseling belangrijk. Hoe doen we tweerichtingsverkeer ontstaan tussen leerling en meester, kunstenaar en maker. We leren van elkaar en creëren samen iets dat uit dat moment ontstaat. Dat kan ook immaterieel zijn: een ontmoeting, een gesprek, verhalen en ervaringen delen of praten over traditie, emoties en wijsheid.”

DOEK organiseert Collective Wisdom Sessions, waarbij een gast een groep mensen samenbrengt rond een vraag of thema.

Lies “Wijsheid is iets dat groeit dankzij interactie. Iedereen draagt wijsheden in zich. Hoe kunnen we voor een meerstemmige groep een veilige, open omgeving scheppen om samen tot meer wijsheid te komen?”

Uit die sessies kan een collectief kunstobject, tekst of concept voortkomen, maar niet altijd.

“En daar zijn mensen heel erg over in de war”, lacht Van Assche. “Ze vragen altijd: en wat komt daar dan uit? Niets, soms. Dat is net het punt. De weg is belangrijker, dat is het doel. Een Collective Wisdom Session is een framework: iedereen geeft er uiteindelijk zijn eigen draai aan. Het kan voor elke deelnemer een start- en eindpunt zijn.”

Kempynck en Helsen over zorg en kunst

Je als vrouwelijke kunstenaar verhouden tot het kunstenlandschap, gedomineerd door witte mannen, is niet vanzelfsprekend. Erin Helsen is kunstenaar, vormgever en oprichter van [THE PROMISE].

Erin “Een kunstpraktijk is veeleisend en het ritme is een heel ander dan het ritme waarop je een kind grootbrengt. Vrouwelijke kunstenaars die ook moeder zijn, daar wordt bovendien nog vaak kritisch naar gekeken. Toch kan je een alles-opofferende moeder zijn en een even geëngageerde kunstenaar. Er zijn ook nog eens weinig residentieplekken waar je als kunstenaar naartoe kan met je kind. Toen ik dat opmerkte, werd het een onderwerp in mijn werk.”

Ook kunstenaars Valentine Kempynck reflecteert veel over de link tussen kunst en zorg. Ze staat stil bij de donkere kanten van het leven, zoals overlijden en afscheid. Hoe kunnen we

ONS ALLEMAAL VERBINDT”

tijdens deze momenten met kunst zorgen voor meer verbinding? Hoe kunnen we omgaan met deze duisternis? Met haar project LIJKWADE benadrukt Kempynck de nood aan tactiliteit en hoe ritualisering van het alledaagse kan helpen met verwerking.

Net zoals Lies Van Assche zijn Kempynck en Helsen gedreven door de nood aan verbondenheid in het kunstenlandschap. Hun gemeenschappelijke interesses brachten hen dan ook bij elkaar en ze besloten samen een Collective Wisdom Session bij DOEK te organiseren. Werd geboren: I Miss You.

Erin “Wij zijn allebei kunstenaars die zich voortbewegen op het kruispunt tussen zorg en kunst. Ik was op dat moment ook bezig met zwangerschap en kunst. Er was meteen een klik.”

Beide kunstenaars vroegen een familie die net een overlijden meemaakte om deel te nemen. Omdat I Miss You in volle pandemie werd opgestart, gebeurde alles vanop afstand met

een geïllustreerde handleiding. In private kring maakten deelnemers en kunstenaars geluidsopnames en video's die naderhand door Helsen werden omgezet in beeld. Daarnaast nodigden Kempynck en Helsen de familieleden uit om een afbeelding van de overledene aan de binnenkant van een favoriet kledingstuk te naaien.

Valentine “Een onzichtbare geborduurde tekening ter hoogte van hun hart, zodat ze hun dierbare altijd dichtbij hebben, zonder dat iemand het merkt.”

“Het gaat niet over de esthetiek van het borduursel, maar om de betekenis die je op je lijf draagt. Het is een fysieke plaats waar je verdriet een concrete, vaste vorm krijgt. Zo geven we ruimte aan het rouwverdriet via handelingen. Door lichamelijke in te zetten in je verwerking, neemt het geruis in je hoofd het veel minder over. Je borduurt samen. Je beleeft het verdriet samen. Wat er dan gebeurt, overstijgt woorden en leeftijdsverschillen.”

Zoals eten mensen samenbrengt, doet DOEK dat met textiel. Inzetten op meerstemmigheid hoeft niet omslachtig te zijn. Het is inclusieve ruimtes creëren waar mensen elkaar ontmoeten, van elkaar leren en met elkaar delen. Dankzij hun open geest zorgen de kunstenaars ervoor dat niemand vergeten wordt, ongeacht gender, opleiding of achtergrond. /

“Je borduurt samen.
Je beleeft het verdriet
samen. Wat er dan gebeurt,
overstijgt woorden en
leeftijdsverschillen.”

Valentine Kempynck

- doek-vzw.com
- valentinekempynck.be
- erinhelsen.com

“

Het idee van de ‘autonomie van de kunsten’ is heel raar geworden. Het is de ‘eenzaamheid van de kunsten’ geworden, een soort isolatie. Er is weinig netwerk vanuit het kunstenveld naar totaal andere sectoren. Je krijgt heel veel kunst en cultuur over kunst en cultuur, theater over theater.

**Simon
Allemeersch**
Lucinda Ra

Podiumkunst versterkt de **VEERKRACHT** maar kan dat niet alleen

Zonder dans
beëindigde ik
waarschijnlijk zonder
diploma en met
verslavingen het secundair
onderwijs. Dans was mijn
reanimatie.

Mijn motivatie.
Mijn geheugentraining.
Mijn uitlaatklep voor de
trauma's die ik als kind
meedroeg. Dans trainde
heel wat vaardigheden
die een positieve
stimulans gaven aan mijn
ontwikkeling en de hulp
die ik kreeg. Zonder dans
had ik dit verhaal niet
kunnen vertellen.

Dans is geen wondermiddel

egelijk wil ik dans niet wegzetten als wonder-
middel. Niet elke dansplek versterkt

mensen. Velen sluiten nog heel wat
kinderen en mensen uit. Er zijn
docenten en choreografen die met
dans mensen kraken in plaats van
opbouwen. Hoe hard dans kan helen
en verbinden, zo hard kan het schaden

en isoleren. Het is belangrijk in elk sociaal-
artistiek proces om daar bewust mee om te
gaan. Welke creatiemethodieken hanteer
je? Hoe je stel je je daarin op? Dat zijn twee
belangrijke vragen om te stellen. Zowel in de
voorbereiding, de uitvoering, als in de reflectie
achteraf. Het uitgangspunt vertrekt best vanuit
expertise uit de welzijnssector, groepsbinding
en onvoorwaardelijke acceptatie van elk indi-
vidu in de groep.

Toen we in 2018 met onze tienerwerking
ClubMG begonnen, wisten we dat dans een
imagoprobleem heeft bij veel geboren dansers.
Velen beseffen dat niet omdat ze maar met
één vorm van dans in contact komen: dans als
sport. Wanneer we aan jongens op het plein
vragen om te dansen, dan bedanken ze ons
(on)vriendelijk. Daarnaast bezitten mensen
expressieve diversiteit: niet iedereen uit zich
het best met beweging. Van includedansge-
zelschap begonnen we te evolueren naar een
multidisciplinaire podiumkunstenwerking. Met
“Wilt gij mee rappen?” scoorden we beter bij
jongens. Het levert het extra voordeel op dat
de jongeren op een jaar bij ons van zowel dans,
theater, woordkunst als muziek proeven. Ze
ontdekken zo alle ‘onbesmette talen’ en in
welke ze zich het best uiten.

De blik van Evelyne

Toegankelijk maken van onbesmette talen

Wij bereiken dit door 'outreaching' in de wijk te werken. Regelmatig vinden kinderen ons op hun plein, met als bedoeling om daar een vriendschapsband op te bouwen. Ook daar gebruiken we podiumkunsten. We trekken elk jaar naar scholen om tieners te leren kennen die niet op straat spelen, maar ook nood hebben aan talent-welzijnswerking. Vanuit de vriendschap gaan we spelen met podiumkunsten en maken hun (buurt)problemen daarin bespreekbaar. Ze krijgen kanalen om zich te uiten en werken aan een positieve identiteitsontwikkeling. Vervolgens begeleiden we onze tieners door het netwerk van podiumkunsten tot de plekken waar zij willen zijn. Soms is het nodig om daar psychosociaal werk in mee te nemen.

Een vzw'tje kan dat niet op haar eentje. Dat kan ook niet alleen binnen een sector gebeuren. Het moet collectief en sectoroverschrijdend gebeuren. Het is belangrijk dat we onze wijsheden en ervaringen kunnen delen in het voordeel van onze jongeren.

Dat vraagt om samenwerken

Kwetsbaarheid is immers onvoorspelbaar. Een tiener kan dat niet stopzetten. Leren, creëren en spelen kan trauma's triggeren. De witte huidskleur van een docent of jeugdwerker, een geur, een geluid,... Alles kan trauma's triggeren.

Er moet plaats voor zijn, maar momenteel wordt een tiener met trauma's vaak onbegrepen gestraft. Als de trauma's wel erkend worden, dan verwacht men het herstel

Evelyne Van Hecke

Evelyne Van Hecke groeide op in een kansarme wijk, in een kansarm gezin. Door als tiener danslessen te geven aan de kinderen in haar buurt, merkte ze dat dansen een hechte band kan creëren tussen een groep mensen. Tijdens haar studies en de problematische periodes in haar jeugd, merkte ze hoe dans een versterkend verschil had gemaakt voor haar. Van daaruit groeide de zin om dit te verdiepen en verspreiden.

Na studies in dans, onderwijs en creatieve therapie, richtte ze Moving Ground vzw op in 2015. Met dit initiatief wil ze stadsjongeren met verschillende achtergronden en talenten samenbrengen rond dans, muziek en woord in een liefdevolle thuis voor elke jongere. Van daaruit overwinnen ze samen drempels.

In 'Als je eens wist' (een programma van VRT, red.) onderstreept kinderpsychiater Peter Adriaenssens het belang van het aanreiken en toegankelijk maken van die onbesmette talen aan kinderen en droomt hij van een cultuursector die dat mee mogelijk maakt. Dat is de strijd die Moving Ground voert. We willen vooral de verschillende talen van de podiumkunsten meegeven aan zoveel mogelijk kinderen en jongeren. Zodat ze zich kunnen uiten, ontspannen, hun veerkrachten, hun cognitief en creatief vermogen verbeteren op een speelse manier. Misschien is daarom cultuurparticipatie ook een mensenrecht? We stimuleren dus niet iedereen tot een professionele loopbaan in de podiumkunsten, maar doen dat wel voor wie dat wil.

De blik van Evelyne

“Wanneer onderwijs, welzijn en cultuur de krachten bundelen, zullen veel tieners een pak sterker staan.”

Ook kinderen in armoede worden uitgesloten. Dat lossen we niet op door verhoogde tegemoetkomingen te voorzien en dan te doen alsof er geen verschil is. Tieners voelen dat ze anders zijn, ook als de anderen het niet zien. Het inschrijvingsproces blijkt regelmatig een pak complexer en daardoor tijd- en energie-rovender. Door flexibelere en geautomatiseerde inschrijfprocessen, door samenwerkingen met sociale organisaties of het kunnen doorgeven van informatie tussen onderwijs, sociale en culturele organisaties, wordt het al haalbaarder. Dan nog blijven er een aantal praktische maar oplosbare problemen bestaan. Hoe moet bijvoorbeeld een kind van een alleenstaande werkende moeder in de theaterworkshop geraken? Zelfstandig. Vaak bezitten ze die zelfstandigheid, maar als de workshop na zonsondergang doorgaat, dan zakt de kans aanzienlijk dat ze ouderlijke toestemming krijgen om deel te nemen.

Inclusie kan vaak met kleine aanpassingen een pak versterken. Wanneer onderwijs, welzijn en cultuur de krachten bundelen, zullen veel tieners een pak sterker staan. Dat wordt helaas nog structureel bemoeilijkt. Het is onze gezamenlijke plicht om de politieke leiders daarin tot betere inzichten en keuzes te brengen, maar we moeten daar ook niet op wachten. We kunnen al tonen wat er anders kan! Wat als we zouden vertrekken van de kennisrijkdom van al onze deelnemers? Van de mogelijkheden? Van de oplossingen? Van de gebundelde krachten en zorg? Wat als we zien wat we verliezen als we hier niet in investeren? /

te vaak op afgezonderde plaatsen. Bij de psycholoog of in de psychiatrie, afgezonderd van de tieners zonder trauma. Dat verwachten, neemt veel kansen weg om te groeien, bij alle tieners. We missen zo de kansen om samen met trauma's te leren omgaan. Wat als we een psycholoog in onze werking halen? In onze creatieve podiumkunstenwerking delen jongeren eveneens veel informatie. De school en de hulpverlening kunnen deze trauma's beter in kaart brengen.

Tieners met een beperking botsen op diezelfde uitsluitingsreflexen. Als er al geen letterlijke drempels zijn, dan zijn er veel structuren die hen uitsluiten van deelname aan het culturele leven. Wanneer ze toch samen in de repetitiezaal geraken met deelnemers zonder beperking, hebben ze vaak al een lange drempeloverwinnende tocht erop zitten. Om dan geconfronteerd te worden met deelnemers en soms ook begeleiders die niet echt durven samenwerken. Is een danser zonder beperking wel volledig getraind als die niet met 10% van de potentiële danspartners kan samenwerken?

“

Je moet aan participatie werken op twee niveaus. Op microniveau, zodat mensen zich ergens thuis voelen. En op macroniveau, als organisatie. Een huis is een lege doos tot je er mensen in zet, pas dan krijgt het zijn kleur. Zijn we bereid die kleur een inclusieve kleur te maken?

**Saskia
De Bruyn**

Kernexpert participatie
en toegankelijkheid UCLL

Theater-project
'Project V'
biedt kwetsbare
kinderen en
jongeren

FIJNE VAKANTIE- ERVARINGEN

BOVENLOKAAL
CULTUURPROJECT

Liza Renders,
coördinator
JongDOEK,
vertelt

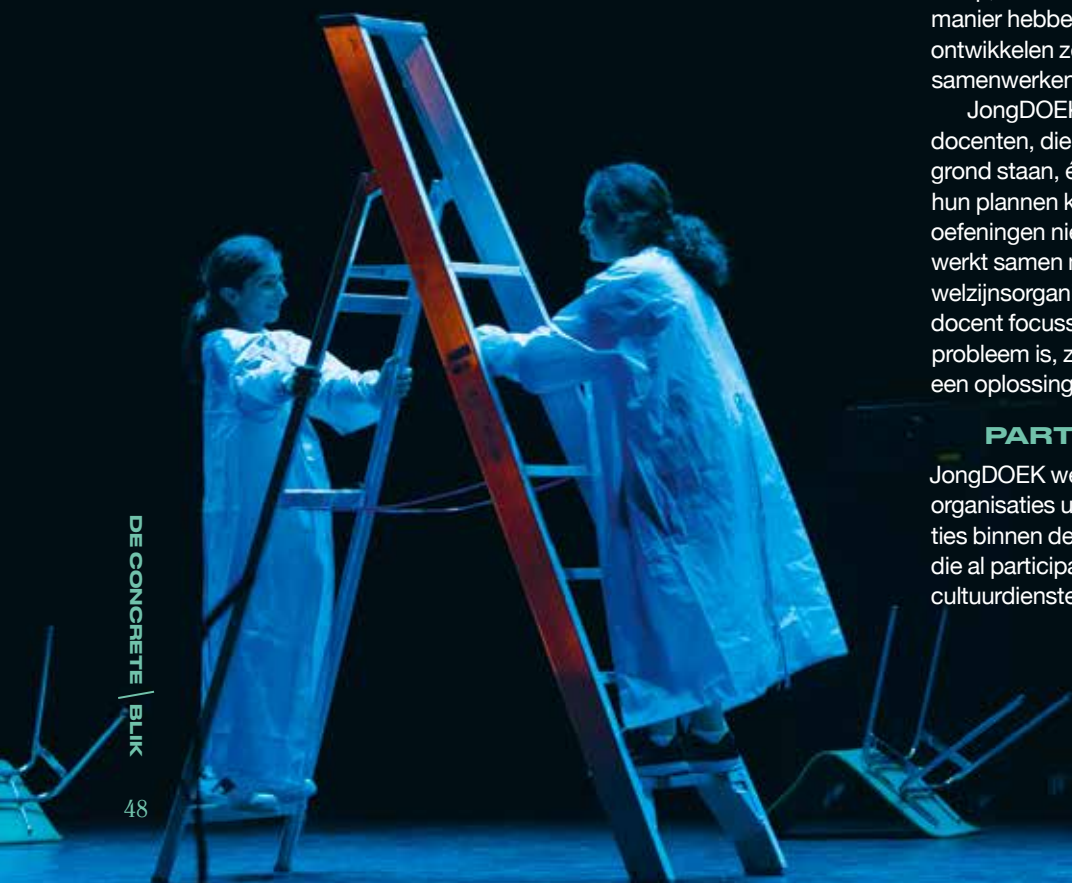
WAT?

Met Project V biedt JongDOEK kinderen en jongeren zonder reisplannen de kans om in de vakantie één dag per week samen te komen om een theaterworkshop te volgen. Het project loopt over de hele zomer, waardoor de kinderen en jongeren iedere week uitkijken naar hun rol op, naast of achter de planken. Op die manier hebben ze een supertoffe vakantie en ontwikkelen ze belangrijke talenten als creativiteit, samenwerken en samenhangigheid.

JongDOEK werkt met professionele theaterdocenten, die met hun beide voeten op de grond staan, én die flexibel zijn. Die bijvoorbeeld hun plannen kunnen aanpassen, als bepaalde oefeningen niet blijken te werken. De docent werkt samen met een begeleider van de welzijnsorganisatie zelf. Op die manier kan de docent focussen op het artistieke. Zodra er een probleem is, zoekt de (pedagogisch) begeleider een oplossing.

PARTNERS

JongDOEK werkt voor dit project samen met organisaties uit de welzijnssector, zoals organisaties binnen de bijzondere jeugdzorg, organisaties die al participatief werken, en ook lokale besturen, cultuurdiensten, jeugddiensten...

“Organisaties uit de bijzondere jeugdzorg grijpen heel makkelijk naar sport. Omdat dat veiliger lijkt, omdat ze dat kennen. We waren beiden blij om samen aan tafel te zitten. Zo brengen we expertises samen.”

Liza Renders

IDEE

JongDOEK stelde vast dat heel wat projecten voor kwetsbare kinderen of jongeren éénmalig zijn tijdens de zomervakantie. Ze kunnen bijvoorbeeld gratis op voetbalkamp of aan een lagere prijs op paardenkamp. JongDOEK wilde iets uitwerken dat die contacten niet in één week of tien dagen propt, wél verspreid over de hele zomer.

Met Project V geeft JongDOEK kinderen en jongeren meer om naar uit te kijken, korte piekjes in plaats van één heel hoge. “We zijn gaan toespitsen op kwetsbare doelgroepen, dus niet alleen kinderen in armoede, wel alle kinderen en jongeren die vakantiedrempels ervaren. We wilden ‘zomerverlies’ tegengaan”, vertelt Liza.

VERRASSEND

De theaterdocenten en de begeleiders van de partnerorganisaties leren van elkaar. Een theaterdocent leert bijvoorbeeld hoe een conflict aan te pakken. De begeleider van de organisatie leert dan weer wat een bepaalde theateroefening teweeg kan brengen. Ze delen kennis, die ze vervolgens in hun eigen praktijk kunnen inzetten. /

→ opendoek.be/jongdoek

Wat als je (nieuwe) doelgroepen wil bereiken?

Hoe bereik, ontmoet en betrek je een nieuw of ander publiek? 10 tips.

1

Ontvang je publiek zoals je ze thuis zou ontvangen. Zorg dat er eten is en iets om te drinken. Minstens water en koffie.

2

Als je jongeren betreft, let er dan op dat je niet alles zelf organiseert, als instituut. Ga met de jongeren in overleg en laat de initiatieven vooral van hen komen.

3

Neem jezelf niet zo serieus: het is niet omdat je een docent of regisseur bent dat je alles weet en altijd het laatste woord moet hebben.

4

Kies niet voor het *verbijzonderen* van mensen, maar het bijzondere in mensen.

5

Je moet gewoon lang op een plek zijn. Ook na de openingsuren. Zo ontmoet je mensen, en leer je de échte verhalen kennen.

10

Neem tijd. Tijd om contact te maken, tijd om op een bankje te zitten.

6

Vertrek vanuit de goesting en de mogelijkheden van de ander, niet die van jezelf. Dat is noodzakelijk, én vaak verrassend voor wie participatief wil werken.

7

Wees niet bang als cultuurwerker om met voor jou onbekende groepen te werken. Je hoeft geen sociaal werker of therapeut te zijn, je werkt nauw samen met die andere sector.

8

Er is niks zo democratisch als cultuur. Het zit overal. En vooral: tussen de mensen.

9

Echt sociaal engagement zit in hoeverre je bereid bent de vorm aan te passen aan de mensen waarmee je werkt. En, dus niet in het vertellen over.

“

Onze ideeën en projecten
vertrekken vanuit de
gesprekken met de jongeren.
Waar liggen zij wakker van?
Wat zijn hun dromen?
Wat is rijkdom voor hen?
Hoe staan ze tegenover racisme?
Tegenover onderwijs?
Wat willen ze leren?
Welke waarden vinden
ze belangrijk?
Waar zijn ze goed in?

TIL JE CULTUREEL PROJECT OP

Wil jij de sociale impact van je culturele werking optillen? Ga de uitdaging aan. Spring over grenzen van gemeenten, sectoren en disciplines heen.

Broed je op een grensverleggend projectidee? Heb je grote of kleine vragen? Neem deel aan onze digitale VRAAG/RAAK

VRAAG
/
RAAK

SUBSIDIES

De Vlaamse overheid reikt 2 keer per jaar projectsubsidies uit voor bovenlokale cultuurprojecten. Met 15 mei en 15 november als deadlines. Al meer dan 180 projecten gingen aan de slag.

Check of je projectidee past binnen de subsidie-lijn voor bovenlokale cultuurprojecten.

Ontdek meer

Duik de voorwaarden in

Vind inspiratie op de kaart met goedgekeurde projecten

Verfijn je projectidee met onze toolkit

Checklist

- Speelt je cultuurproject in op een concrete behoefte, of een kans? Denk aan talentontwikkeling, het bereiken van nieuwe doelpublieken, nieuwe werkvormen... Of op een maatschappelijke trend of uitdaging in je regio?
- Is je idee te groot voor één gemeente, en te klein voor heel Vlaanderen?
- Leg je via samenwerking linken tussen verschillende cultuurdisciplines, of werk je samen met partners uit een andere sector?
- Doe je iets nieuws met je project, iets dat je niet elke dag doet binnen jouw culturele praktijk?
- Trekt een culturele actor of jeugdactor mét rechtspersoon, of een lokaal bestuur uit Vlaanderen of Brussel het project?
- Ligt de start van je project in de toekomst?
- Heb je een concreet projectplan met duidelijke stappen?
- Is je financieel plan gezond?

Het Mechelse
Cultuurcafé,
een plek voor

GESPREK EN ARTISTIEKE PRIKKELS

Lina Lauwens,
publiekswerver
bij ARSENAAL/
LAZARUS, vertelt

WAT?

Elke laatste vrijdag van de maand stelt ARSENAAL/LAZARUS zijn café open. Samen met mensen die geen of moeilijk toegang vinden tot de wereld van kunst, cultuur en vrije tijd zoeken culturele spelers naar dat wat hen bindt. Cultuurcafé is een traject met verschillende Mechelse sociale en culturele partners.

Tijdens het Cultuurcafé onderzoeken ze samen wat ze voor elkaar kunnen betekenen, door te luisteren, te delen en door kleine artistieke prikkels uit te proberen. Het Cultuurcafé is een toegankelijke plek waar alle partners en liefhebbers van de Mechelse cultuurwereld welkom zijn.

PARTNERS

ARSENAAL/LAZARUS, De Keeting, De Lage Drempel, Zwemmen in Brak Water vzw en J@M vzw gaven het startschot voor het eerste Cultuurcafé. Ze spraken ook alle Mechelse culturele spelers en welzijnsactoren aan om Cultuurcafé mee vorm te geven.

Cultuurcafé is een uitnodiging aan alle culturele en welzijnspartners uit Mechelen om het Cultuurcafé in te vullen en te doen groeien.

IDEE

Vzw De Keeting, een Mechelse vereniging waar armen het woord nemen, heeft een werking rond cultuur- en vrijetijdsparticipatie. In 2021 startten ze gesprekstafels op over participatie, over drempels om deel te nemen aan kunst en cultuur.

De organisatie kreeg projectsubsidies van stad Mechelen, en stapte naar ARSENAAL/LAZARUS voor een samenwerking. Ze betrokken ook De Lage Drempel, Zwemmen in Brak Water vzw van Pier De Kock en J@M vzw. Met de hulp van Demos en een ervaren gespreksbegeleider, structureerden ze de gesprekken en vatten ze de conclusies samen. Uit die gesprekken ontstond het idee voor Cultuurcafé.

Cultuurcafé kreeg een aantal kenmerken mee:

- Cultuurcafé heeft geen eigenaar.
- Cultuurcafé vindt elke laatste vrijdag van de maand plaats, tussen 16.00 u. en 19.00 u., telkens op dezelfde plek.
- Er is een host aanwezig.
- Er is een culturele prikkel.

VERRASSEND

“Wederkerigheid werkt. Het is niet: wij bieden aan en jullie komen kijken. Het is wél: in gesprek gaan en leren van elkaar. Je leert op een andere manier kijken, wordt geconfronteerd met je vooronderstellingen, die vaak niet kloppen”, aldus Lina.

Theatermaker Ivan Vrambout werkt bijvoorbeeld met mensen met autisme. Zij leerden de culturele spelers dat er heel wat onzichtbare drempels zijn, als je naar theater gaat. Zo kan het belangrijk zijn om te weten hoe lang een voorstelling duurt. Een voorstelling van twee uur, kan té intens zijn, voor iemand met autisme. Of, voor sommigen is het belangrijk om te weten of ze tijdens een voorstelling ook naar buiten kunnen. /

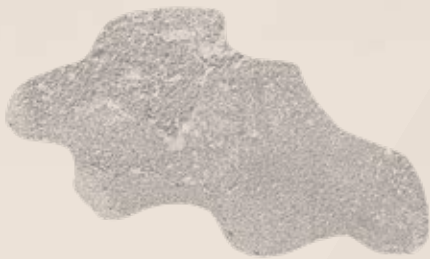

“Het ontbreekt ons soms aan tijd, en aan personeel om ons anders te organiseren, of om blijvend te luisteren naar die 35 mensen in armoede. Maar eigenlijk gaat het om keuzes maken.”

VEROORZAAK
MEE

OP/HEF

“Wordt het geen tijd
om cultuur met grote
C te vervangen door
cultuur met grote K?

De K van kracht.
En waar zouden er dan
betere bondgenoten
gevonden worden dan
in de krachtensector?”

Kaat Hermans, signaalwerker,
stad Gent, OP/HEF 2022

Elk jaar doet OP/TIL stof opwaaien, met het jaarlijks ritueel OP/HEF. Je verruimt je blik. Je vergroot je netwerk, binnen én buiten de cultuursector. Je laat je inspireren om zelf grensverleggend samen te werken. Breek zo uit je bubbel en geef een impuls aan andere sectoren.

OP/HEF onderzoekt de dwarsverbanden tussen cultuur en een *andere* sector. In 2022, de welzijnssector. In 2023 gaan we de natuur in.

We tillen verhalen op van wie het anders durft te doen. Voorbij grenzen en hokjes, voorbij de labels die we elkaar opplakken.

Meer ophef?
Ga naar de
OP/HEF-
website

De Levende
Bibliotheek,
een safer space voor
**ACTUELE
VERHALEN**

Erika Rau,
projectcoördinator
bij Citizenne, vertelt

“De lezers zeggen ons: zo’n verhaal vergeet je niet. Ze vertellen het door aan hun vrienden en familie – en zo leeft dat verhaal verder. Schoon, hè?”

WAT?

De Levende Bibliotheek geeft de lezer de kans om een half uur te praten met een Brusselaar. Niet zomaar een: iemand die je anders niet snel zou ontmoeten. Een dakloze, een trans persoon, of een vluchteling.

“Lezers gaan in dialoog met een levend boek, en zo ‘ontlenen’ ze dus hun levensverhaal”, legt coördinator Erika Rau uit. Het doel: de verhalen van gediscrimineerde en kwetsbare groepen een volwaardige stem geven.

PARTNERS

Een safer space is enkel mogelijk met de juiste partners. Daarom gaat Citizenne op zoek naar locaties die affiniteit hebben met het project en de kwetsbaarheid van de verhalen. Citizenne werkt samen met Passa Porta, de Brusselse openbare bibliotheken en gemeenschapscentra.

IDEE

Het concept ontstond in Noorwegen als de Human Library, maar groeide intussen uit tot een internationaal succes. In Brussel is Citizenne van start gegaan met de meertalige bibliotheek op het Passa Porta Festival in 2019. Sindsdien vonden dertien evenementen plaats in gemeenschapscentra, bibliotheken en online.

De levende boeken doorbreken taboes door hun verhalen te delen met deelnemers van de evenementen. Op hun eigen voorwaarden, op hun eigen tempo. Erika screent de profielen van de levende boeken zorgvuldig voor ze ‘toegevoegd’ worden aan de catalogus. Ze worden opgeleid om sterk in hun schoenen te staan tijdens lezingen en krijgen bijvoorbeeld jargon mee om ongewenste vragen beheerst te weren: “Op die pagina is net een kopje koffie gevallen!”. Lezers krijgen huisregels mee en bibliothecarissen kennen de safewords om in te grijpen waar nodig. Het is net die sterke kadering van de evenementen die zowel een safer space als een informele sfeer schept.

VERRASSEND

Het project is heel rechttoe rechtaan: alles draait om dat half uurtje waarin de lezer en het boek in dialoog gaan. Misschien schuilt het succes wel in die eenvoud. Organisatrice Erika Rau had verwacht ze iedere keer nieuwe levende boeken zou moeten opsporen. Dat is niet het geval: de levende boeken zijn elkaars steun en toeverlaat en zijn uitgegroeid tot een hechte community. Zo slagen ze er samen in om vooroordelen te doorbreken op basis van... gewoon, een aangenaam contact. /

Kleinkijkacademie
geeft zorgtaken een

CREATIEVE MAKE -OVER

**Sjaak
Langenberg en
Rosé de Beer
vertellen**

WAT?

In het project Kleinkijkacademie krijgen zorgtaken een creatieve make-over. Zes kunstenaars en ontwerpers gingen aan de slag in zorgorganisatie Severinus in Veldhoven (NL). Ze werkten hiervoor samen met de zorgbegeleiders. De 'kleinkijk' of het inzoomen van kunstenaars én begeleiders samen leidt tot verrassende invalshoeken.

Kunstenaar Feiko Beckers merkte op dat elke bewoner zijn eigen speciale mok heeft om makkelijker te drinken. Hij maakte ook voor de medewerkers speciale mokken, waardoor ze trager moeten drinken. Zo kwam gesprek op gang rond geduld, tijd nemen voor jezelf en voor de bewoners.

Sociaal ontwerpers Sjaak Langenberg en Rosé de Beer ontwikkelden het concept voor de Kleinkijkacademie. De werkvormen van de Kleinkijkacademie zijn ondertussen opgenomen in het Leerplein en de interne beroepsopleiding, de Severinus Academie. Beleving van kunst en cultuur door cliënten wordt zo onderdeel van de dagelijkse zorg.

PARTNERS

Sjaak en Rosé betrokken meerdere kunstenaars uit verschillende disciplines. Zo werken ze samen met Feiko Beckers, die vooral werkt rond mislukking en falen.

“Sommige bewoners vinden het wel grappig als er een kopje koffie omvalt, dat is dan bijna slapstick. Terwijl mensen in de zorg vooral fouten willen voorkomen. Feiko doet daar iets mee: laat het maar gebeuren, laat het maar misgaan.”

IDEE

Severinus en Kunstloc Brabant willen kunst en cultuur toegankelijker maken voor mensen met een meervoudige handicap. Sjaak en Rosé kregen de vraag om eerst onderzoek te doen en vervolgens een aanpak uit te werken.

Bij hun onderzoek in 2019 vertrokken ze vanuit het perspectief van het personeel van Severinus.

“We hebben al vaker onderzoek gedaan voor zorgorganisaties en hun cliënteel, we vonden het nu wel fijn om dit te doen voor het personeel. Als je hen meeneemt in een traject, doe je uiteindelijk ook iets voor de cliënt zelf.”

Ze gingen zowel met bewoners als met medewerkers in gesprek, over vrije tijd en werk. Daarnaast observeerden ze ook, als vlieg op de muur, de manier van werken. Zo zagen ze de kleine dingen die de zorgorganisatie niet

“De ‘kleinkijk’ of het inzoomen van kunstenaars én begeleiders samen leidt tot verrassende invalshoeken.”

Sjaak Langenberg en Rosé de Beer

altijd zelf ziet. Zo kregen ze de poetsploeg en de poetskar in het vizier en allerlei mogelijkheden om daar tactiel mee aan de slag te gaan.

“Alle dingen die je dagelijks gebruikt in zo’n woning kan je op een andere manier gebruiken. Dat kost op zich niet meer tijd. Je transformeert dagelijkse zorg tot culturele activiteiten. Zo wordt je werk leuker en beleeft de bewoner meer plezier.”

VERRASSEND

Vermomd als glazenwasser ging ontwerper Manon van Hoeckel aan de slag met bewoners en begeleiders van Severinus. Hoe kan glazenwassers een culturele activiteit worden? Door een interactief spel met gekleurd sop, door te tekenen in sop. Ook een plumeau is niet zomaar een plumeau in de Kleinkijkacademie. In de wereld van kunstenaar Cathalijne Smulders kan je met een plumeau ook de hand van een bewoner strelen, en zo een zacht contact creëren. Ook begeleiders leerde ze hun omgeving opnieuw ontdekken, via voelsessies met gesloten ogen en spullen uit de slaapkamer. /

Wat als we samen werken aan een meer zorgzame maatschappij?

Hoe zorg je voor een zorgzame samenwerking, tussen cultuur en welzijn? 10 tips.

1 Analyseer goed je situatie en je uitdagingen. Je hebt de juiste mensen en partners nodig om mee samen te werken.

2 Zie onzekerheden als een groeikans. Soms vind je het antwoord maar gaandeweg.

Samenwerken vraagt om anders kijken én benoemen. Zo spreek je bijvoorbeeld niet over 'kwetsbare mensen', maar mensen in kwetsbare situaties.

5 Ontdek gaandeweg elkaars sterktes en zwaktes. Wees eerlijk over wat je niet weet.

9 Je scheidt geen cultuur door éénmalig iets te doen. Een cultuur moet je voeden.

4 Durf je eigen idee los te laten. Jouw waarde kan een vertrekpunt zijn, als het matcht met de noden van de andere partij.

8 Soms werk je beter zonder scenario. Werk in het nu: wie graag iets wil maken, mag langskomen in het atelier. Geen interesse, ook goed.

10 Maak het concreet. Waar maak je voor wie het verschil? Hoe ga je dat doen?

6 Werk binnen de context waarin je je bevindt, en met de mensen die er zijn. Schuw de tragische, zware, negatieve verhalen niet.

7 Leg in je samenwerking met cultuur de problemen even aan de kant. Vertrek vanuit sterktes van mensen, bouw verder op wat er wél is.

“

We hebben
nood aan
een nieuwe logica,
een logica die
elke persoon
beschouwt als
onderdeel van een
web van relaties.
Waarbinnen we
voor elkaar zorgen
en zo kunnen
floreren.

**Philsan
Osman**

auteur, activist en
community builder

stap mee in ons NETWERK

OP/TIL is een netwerk van grensverleggers.
Binnen én buiten de cultuursector.

Wij helpen je uit je bubbel te breken, stimuleren ontmoeting en besmetten tot samenwerken. Of je nu een professionaal theatermaker bent, die wil samenwerken met een amateurkoor. Of je wil de krachten bundelen en groeien, samen met de cultuurcentra van andere gemeenten. Of je droomt van onverwachte samenwerkingen, met de ondernemerswereld. Of met onderwijs... Met welzijn...

Ontmoet.
Luister.
Doe het anders.
Doe het samen.

En krik zo de sociale
impact van je culturele
werking op.

Volg ons op
Instagram

Volg ons op
LinkedIn

Vind meer dan 180 bovenlokale cultuurprojecten en 19 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden cultuur op onze online kaart!

WWW.CULTUUROPTIL.BE

Neem deel aan échte ontmoetingen op

GRENSBREKERS | IN/DIALOOG | OP/HEF

Stap in ons
netwerk en til
elkaar op.

#CULTUURVERBINDT

“

Ze zijn er niet.
En dat is al jaren zo.
Mensen met een
beperking schitteren
op onze schermen, op
onze scènes, vooral door
afwezigheid. Terwijl ze,
afhankelijk van hoe je
telt, zo'n 15% van de
bevolking uitmaken.

**Anaïs
Van Ertvelde**
auteur en historicus

“

Wat als we zouden
vertrekken van de
kennisrijkdom van
al onze deelnemers?
Van de mogelijkheden?
Van de oplossingen?
Van de gebundelde krachten
en zorg? Wat als we zien
wat we verliezen als we
hier niet in investeren?

**Evelyne
Van Hecke**
Moving Ground

“Niet iedereen
moet naar musea
komen. Maar
iedereen moet wel

DE KANS

krijgen om
te komen”

Waar vind je een goed museum? En hoe gedraag je je er? Het zijn vragen waarop je redelijk snel een antwoord weet als je opgegroeid bent in een omgeving waarin musea vertrouwd aanvoelen. Maar wat als dat niet het geval was? Wat als je inmiddels in de 30, 40, 50 bent en nog nooit in een museum bent geweest?

Er

zijn heel wat mensen voor wie dat het geval is. En het is een van de redenen waarom Emilie Legon van vzw Recht-Op en Clara Luyckx van das Kunst vzw besloten om een samenwerking aan te gaan met Tammy Wille, publiekswerker van het MAS, en BLOC 2030, een cultureel centrum in de Luchtbal-wijk in Antwerpen.

HOE HET BEGON

Tammy “Het was al een tijdje de bedoeling om een project uit te werken met Recht-Op. De familie-expo ‘Iemand thuis’ leek ons daar een ideaal vertrekpunt voor. In die expo nodigen we volwassenen en kinderen uit om samen na te denken over het concept ‘thuis’.”

Emilie “Recht-Op had toen al een aanvraag gedaan om in de Luchtbal-wijk een nieuw participatieproject op te starten rond cultuur. Een van de voorwaarden was om een artistieke partner bij het project te betrekken. Ik heb toen mijn oor te luister gelegd bij Tammy en zij verwees me door naar das Kunst. Met hen wilde ze al langer samenwerken.”

Clara “De expertise van das Kunst ligt vooral in onze ervaring met beeldend werken. En met de doelgroep: mensen in armoede, maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Die groep is niet altijd van jongs af aan geconfronteerd geweest met kunst.”

VERTROUWEN OPBOUWEN

Clara “Emilie en ik gingen heel vaak samen op pad tijdens dit project. Zij zorgde dan voor het contact met de gezinnen, regelde dat we op vaste tijdstippen naar mensen thuis konden gaan. Omdat ze Emilie kenden, was er al van in het begin een vertrouwensband. En dan kwamen wij langs voor een workshop bij de mensen thuis. Zo ontstond er een toffe vertrouwensband tussen ons en de gezinnen die steeds meer groeide.”

Emilie “Met de thuisworkshops gaven we mensen de kans om gastvrouw of gastheer te zijn, en dat vonden ze heel fijn. Want het gaat dan over hún huis, en dat terwijl het thema ‘thuis’ is. Omdat je in de privésfeer zit, wordt je band al snel informeler, echter en hechter. Dat was voor mij een absoluut hoogtepunt.”

DREMPELS BIJ CULTUUR

Clara “Musea en cultuur zijn voor ons vanzelfsprekend. Maar het gaat erom dat we iets behapbaar maken voor mensen die er niet van jongs af aan mee zijn geconfronteerd. Naar mijn aanvoelen gebeurt dat nog niet genoeg in musea, waardoor er een grote drempel is. Er hangt vaak een heel elitaire sfeer.”

Tammy “Die elitaire sfeer heb je ook door het gebouw zelf. Het is al een drempel om binnen te wandelen. Nochtans is ons gebouw gratis toegankelijk: alleen als je een tentoonstelling wil bezoeken, betaal je inkom. En toch blijft de drempel bestaan.”

Emilie “Met Recht-Op hebben we al onderzoek gedaan naar de drempels tot cultuur in het algemeen. Zoals Clara al zei, denken mensen in armoede soms: cultuur is niks voor mij, ik ben daar niet mee opgegroeid, ik ga niet weten waar ik op moet letten. Dat gaat over de capaciteit om culturele inhoud te verwerken. Vaak hebben die mensen dat wel, of kunnen ze dat ontwikkelen, en is dat zelfs niet zo moeilijk. Want iedereen heeft recht op een opinie. Die hoeft zelfs niet zo gegrond te zijn.”

“Er zijn ook praktische drempels. Het financiële kostenplaatje bijvoorbeeld. In Antwerpen is dat nu weggenomen met de A-kaart, waarmee je gratis naar alle stedelijke musea kan gaan. Er is ook de etiquette: als ik in een museum kom, wat wordt er dan van mij verwacht? Moet ik mijn jas in een locker steken? Maar ik heb geen geld bij – zijn er jetons die ik mag gebruiken? En wat gebeurt er met mijn jas als ik de locker niet openkrijg?”

“Vervolgens is er de informatiedrempel: ik weet niet waar de musea zijn, hoe ik er moet

Familie-expo IEMAND THUIS

geraken, wat ik er kan doen, of ik het wel interessant ga vinden. En finaal, het netwerk: ga ik alleen gaan? En als ik thuiskom, kan ik dan met iemand napraten?”

Tammy “Volgens mij moet iedereen vooral de kans krijgen om musea te leren kennen. Ik zeg niet dat iedereen moet komen, maar wel dat iedereen ze moet kunnen leren kennen. Nu gebeurt dat niet, en ik denk dat wij daar als museum een heel belangrijke rol in kunnen spelen.”

KRACHT VAN CULTUURPARTICIPATIE

Clara “Het belang van cultuur voor mensen in armoede? Voor das Kunst is dat: als je mensen in contact laat komen met artistieke creatieve activiteiten, bereid je hen voor op de toekomst. We leren hen omgaan met veranderingen en helpen hen om hun aanpassingsvermogen te verbeteren.”

Emilie “Voor Recht-Op is cultuur een hefboom tot deelnemen aan de maatschappij. Ooit zijn we begonnen met een buddywerking rond cultuur. We koppelden een kansarme aan een kansrijke, omdat we geloofden in netwerkversterking. Het idee: als die kansarmen toegang hebben tot het netwerk van die kansrijke, dan gaan hun kansen automatisch vergroten. We zochten naar een verbindend middel en kozen cultuur. Maar toen zijn we gebotst op de kloof die mensen in kansarme ondervinden bij cultuur. We beseften dat we net meer moeten inzetten op cultuur, dat we die kloof moeten dichten, en dat dát hen beter gaat helpen om mee te doen in de samenleving.”

“Als je mensen in contact laat komen met artistieke creatieve activiteiten, bereid je hen voor op de toekomst.”

Clara Luyckx

- www.recht-op.be
- daskunst.be
- mas.be
- www.bloc2030.be

DOELGROEP BEREIKEN? PRAAT ERMEE

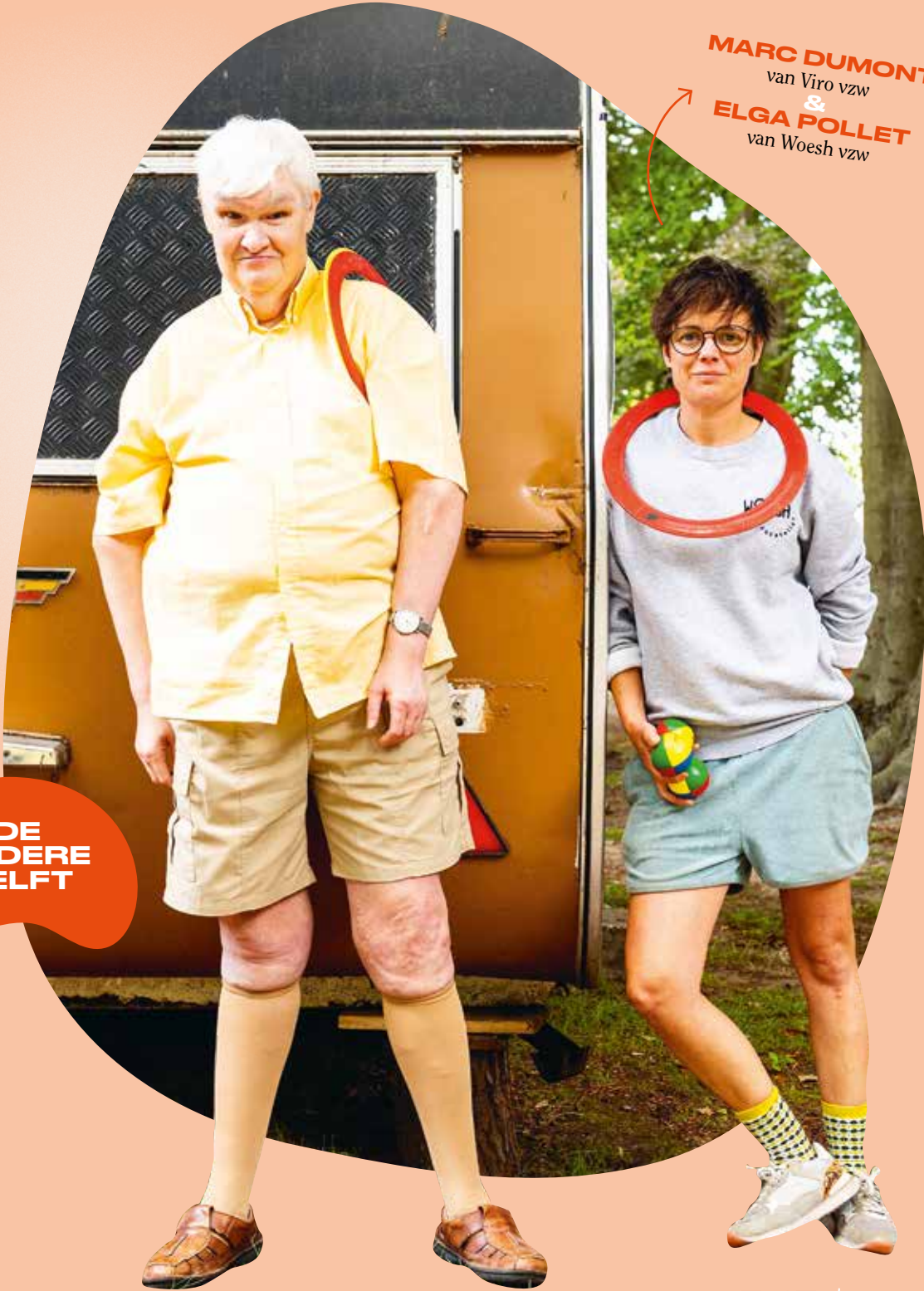
Emilie “Wil je als culturele organisatie een bepaalde doelgroep beter bereiken? Leg je oor dan bij die doelgroep te luister. Vraag wat zij nodig hebben, waar zij naar op zoek zijn, wat er bij hen nog in de weg ligt. Denk niet dat je het zelf kan bedenken. En verwacht niet dat mensen naar jou komen. Als jij ze wil bereiken, ga dan naar hen.”

Clara “Daar sluit ik me bij aan. Die mensen geraken niet tot bij jou. Ga naar hun wijken. Naar hun jeugdhuizen. En zorg dat de drempel om met jou mee te doen zo laag mogelijk is. Dat hebben wij perfect gedaan bij dit project met die thuisworkshops. Er was geen drempel, wij stonden voor hun deur en kregen hen zo mee.”

Tammy “Dat is iets dat we bij het MAS meer moeten doen: uit ons kot komen. Voor sommige projecten doen we dat wel. Maar meestal vragen we mensen om naar ons komen. Dus dat is een belangrijk aandachtspunt voor ons. We merken bijvoorbeeld dat het belangrijk is om zelf naar een pretloket (maandelijks ontmoetingsmoment in buurthuizen in Antwerpen waarbij het cultuur- en vrijetijdsaanbod wordt voorgesteld, red.) te gaan om ons aanbod bekend te maken. Op die manier leren de mensen ons al kennen. En zo hebben ze tijdens het evenement zelf ook meteen een aanspreekpunt.”

Clara “Je onderschat hoe druk de planningen, dag- en weekschema's zijn van de doelgroep waarmee wij nu gewerkt hebben. Langetermijnplannen werkt niet. Je moet heel kort op de bal spelen, hen er constant aan herinneren dat er iets is waar zij aan kunnen deelnemen. Dat vergt veel tijd, maar heeft wel de grootste impact.” /

**DE
ANDERE
HELFT**

MARC DUMONT
van Viro vzw
&
ELGA POLLET
van Woesh vzw

Ontdek meer
portretten
op Instagram
[@cultuuroptil](https://www.instagram.com/cultuuroptil)

“

Samen op de barricades,
simpelweg door woorden.
Tegen vervreemding van
elkaar. Tegen hokjesdenken
en voorwaarden. Tegen
muren en plafonds.
Er los over- en doorheen.
Zodat het niet langer gaat
over projectaanvragen
en subsidies, maar over
mensen en hun verhalen.

**Kaat
Hermans**
signaalwerker stad Gent

Redactie/
Nimfa Tegenbos
Gwennan Dekens
Annelien Van Damme
Inge Van de Walle

Copywriters /
Alexander Verbiest
Inge Van de Walle
Nimfa Tegenbos
goodcopy.ink

OP/TIL /
Annelien Van Damme
An-Sofie Gysemans
Benedilde De Vos
Elke Van Ient
Fender Rooms
Gwennan Dekens
Inge Van de Walle
Leonie Lanssens
Lien Verwaeren
Mehdi Maréchal
Nimfa Tegenbos
Sylvia Matthys

Foto's /
OP/TIL © Lucas Denuwelaere
Consouling Sounds © Michelle Geerardyn
Portret Sergio Roberto Gratteri © Sophie de Groot
Portret Frederico Araujo © Boris Jancen
Simon Allemeersch © Danny Willems © Simon Allemeersch
Anals Van Ertvelde © Carmen De Vos
Kweikersparade © Jeroen Geladé
Qace © Jonas Verbeke
outreachtlab © Michiel Devijver
DOEK © Erin Helsen © Valentine Kempynck
Portret Evelyne Van Hecke © Monday Agbonzee/Moving Ground
Project V © Frank Emmers
Mechels Cultuurcafé © Joost Joossen
Kleinkijkacademie © Ben Nienhuis en Victoria Ushkanova
Portret Jürgen Vanhoutte © An Epic View

Huisstijl /
We make.

Ontwerp publicatie /
Pjoir

Druk /
Graphius

OP/TIL
Ravensteingalerij 50
1000 Brussel

Verantwoordelijke uitgever /
Lien Verwaeren, OP/TIL
Ravensteingalerij 50
1000 Brussel

 Vlaanderen
verbeelding wenz

Wat als cultuur en welzijn
werk maken van een meer
zorgzame maatschappij?

Een publicatie van
OP/TIL / 2022

Een verzameling
inzichten, gedachten,
opinies, interviews
van het afgelopen
werkjaar.

**CONTACTEER
OP/TIL**

info@cultuuroptil.be
02 670 06 70
Ravensteingalerij 50
1000 Brussel

Of contacteer
je persoonlijke
consulent

WWW
CULTUUROPTIL
BE

OP
TIL

cultuur in alle
richtingen

OP/TIL stimuleert cultuur in alle richtingen.
We verbinden spelers uit de brede
cultuursector. Over de grenzen van
gemeenten, sectoren en disciplines heen.

 Vlaanderen
verbeelding werkt